

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

רצו א מ"ח ט"ח מהלכות
מסורה גלגל כ וטמא
עשן פט מו"ט ח"מ סמין
קצץ ספ"ק י"ג
רצו ב מ"ח ט"ח מהלכות
סוטה הל"ו:
רצו ג מ"ח ט"ח מהלכות
גלגל כ:
רצו ד מ"ח ט"ח מהלכות
ופ"ק הל"ו:
רצו ה מ"ח ט"ח מהלכות
הלכה ז:

במה דברים אמורים שנתן לו דמי כופ"ם. ואם תאמר כגון חוקה
נמי קנה מטעם כסף ו"ל דמיירי באתרא דלא קנה בצכפא
וא"ת ומאי קאמר יפה כח חוקה מכח כסף והלא חוקה אינה מועלת
בלא כסף ואומר הכ"מ דממנה מניה קנה כלס כשהחוק באתר מהן
בלא כסף וה"ר שמואל מאיצרל פי'
שנתן דמי כולם כגון שהמוכר היה
חיוב ללקוח מעות כבר והשאל יחא
דבאחוס מעות לא היה קונה כי היכי
דלא מצי לקדושי צדן איתחא לפי
שהוא מלוה הי"ז לא מצי למיקון צדן
קרקע^ט וצ"ה נמי איכא יפה כח
דחוקה שקונה בלא כסף:

תוס' ר"י הקובן

קני כולם מי לא קני.
פי' למאן דאית ליה בהמה
נקנית במסורה: וזו לא
תקני. לא גרסי אלא
זו קני מי קני ופי'
לשאר דהא קאמר ליה
זו: אפטר. קבישטורן
בל"ע: סדנא. כמו סדן
של נפחים כלומר הכל
מדוכ: ודון נתן לו
עשר שדות בעשר
מידות החזיק בא' מהן
ביארנו בחוקת הבתים
שקנה כולם ובי"כ הרי"ם
פ"ה. ומ"ש שם רבינו
שמואל כתבנו שם. ואיחא
כפי להא דשמואל
בהוכרח את הבית:
אורסה. זה דאי על
לגלוג שקנה לה כשהיא
נשואה ונסתרה וקא
משקי לה וקא מגלגל
לה השתא אם שטתה
כשהיא ארוסה. אבל
ארוסה אינה שותה דמיא
חתת אישך פרט לארוסה:

תורה אור השל"ם

א) וצ"ה הפנים המאורים
האשה קמקדן לזבות
קצו ולגלגל ידן וקדמה
האשה אמן אמן:
(ב) וצ"ה פי' שפיתת בת
אישך ופי' נשואת בתן
אישך פי' את שבתיה
מקצ"ה אישך:
(ג) וצ"ה וצ"ה א"ש מעון
והאשה יהוה תשא
את עונותיה: ובפרק ה' לאו

לעזר רש"י

בריב"ק. פירוש סדן.
החיתת בתו
שמדלין עליה בתל וכל
כלי מתכות (מעון ערן
סדן ז):

במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולן אבל
לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד
מועותיו מסייע ליה לשמואל^ט דאמר שמואל
מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון
שהחזיק באחת מהן קנה את כולן אמר רב
אחא ברבי דרב איקא תרע שאילו מסר לו
עשר בהמות באפסר אחד ואמר ליה קני מי
לא קני א"ל מי דמי התם איגודו בידו הכא
אין איגודו בידו איכא דאמרי אמר רב אחא
בריה דרב איקא תרע דלא קני אילו מסר לו
עשר בהמות באפסר אחד ואמר לו זו קני
מי קני מי דמי התם גופים מוחלקים הכא
סדנא דארעא חד הוא: וזוקקים את הנכסים
וכו': אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן
התורה שנאמר^ט ואמרה האשה אמן אמן
ותנן^ט על מה היא אומרת אמן אמן על
האלה אמן על השבועה אמן אם מאיש זה
אמן אם מאיש אחר אמן בשלא סבירי ארוסה
ונשואה ושומרת יבם וכנוסה האי ארוסה
היכי דמי אילימא דקני לה כשהיא ארוסה
וקא משקי לה כשהיא ארוסה והתנן^ט ארוסה
ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה
מ"ט^ט תחת אישך אמר רבנא וליכא אלא
דקני לה כשהיא ארוסה ונסתרה כשהיא
ארוסה וקא משקי לה כשהיא נשואה^ט מי
ברקי לה מוא^ט ונקח האיש מעון אמר
רבנא^ט בזמן שהאיש מנוקה מעון מיים
בודקים את אשתו אין האיש מנוקה מעון
אין המים בודקים את אשתו האלא ע"י
גלגול אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנלן
^ט תנא רבי רבי ישמעאל ק"ו ומה סוטה
שלא

במה דברים אמורים. דקנה בחוקה דסדה זו את סדה אחרת שאינה
סמוכה לה בזמן שנתן לו כ"ו ומטלטלין הנקנין עם קרקע נמי כשדה
שאינה סמוכה לה דמי והיינו דרבה: כפי"ע ז"ה לשמואל. הך דקתני
כיון שהחזיק באחת מהן קנהן כולן אגודות בלגז
זה שצ"ד: איכא דאמרי תרע דלא
קני. ולימא דשמואל: וזו לא תיסקי
ל"ג: ואמר ליה זו קני מי קני.
לשאלה הא אמר לו הכא נמי כי
אחזקה צ"ה ואין השאר ניכרות עמה
זו קני הוא: גופין מוחלקין. וכי
אמר ליה זו קני הוא משמע ולא קנה
השאר הכל לא זו קני הוא: ^ט דרנא
דארעא חד הוא. דהא כולה ממוצרת:
סדנא. ערי"ק כמו סדן של נפחים
כלומר עשת ויצור הקרקע חד הוא
דהא כולה ממוצרת: אמן אמן.
ימירא למידרש זיה לגלוג דקדא
מסיים ואילו אמנ שלל קטימי ארוסה
ונשואה ולא אפשר לאוקמה אלא
גלגול: ע"ה דה"ה. יתקן שפלת
וגו: השבועה. שהיא משפיעה
הסדן ואומר משפיעי עליך שלל
נטמאת דכתיב (מגדל ה) והשפיע
אותה: גנובה. שייך למימי גבי
יצמה שומרת יבם ממוצרת ומלפיה
ליצט כמו שנתן את הדבר^ט (בגלגל
ט) להכי שייך לשון כניסה דכתיב
(דברים כה) לא תהיה אשת הנתן
החוצה לאיש זר אלא יצמה יקחנה
לאשה צימו: אי גיבא בו ובמשקה
ד"ה כשהיא ארוסה. ומיילי מיילי קתני
ולא משמע על כולם כלאח ויה"ק
צין שהיא ארוסה צין שהיא נשואה
יכול להשפיע ולהשקות: ד"ה שותות.
אם נסתרו דענין חמת אישה^ט: וד"ה
לשאלת בתובה. שהיא גרמה לעצמה
לחאכר עליו: וקא משקי ד"ה כשהיא
נשואה. על סמירת אירוסין: ונקח
האיש. שלל צ"ה עליה אחר שנסתרה
שנאכרה עליו כסמירה זו: ה"ה
א"ה ד"ה ג"ה. ולא גרסינן
דקני לה כשהיא ארוסה ואסתמר

הגהות וצינונים

[א] ה"ה (בא"מ):
[ב] שומרת יבם. כמחמת
והצפח ליבום כמו שמר
הא דהבר: הוא דבר
בפי' הקודם דיה בהנחה
(בא"מ). וכן הדר
בש"י על ה"ה (ה"ה):
דבר"ס ובתי' ליתא מן
לחכי שייך" ע"ה סוה"ד:
[ג] צ"ל מאיש א"ש
(רש"י עיי"ה. ובי"ה
בתוס' יבמות ג. ד"ה
אלא): [ד] צ"ל ויבין
שנסתרה (רש"י) או
צ"ל ויבין שותה דמיא
(הג"ה שפחה מדע"ס):

ליקוטי רש"י

כיון שהחזיק. זה הלקוח
קרקע מתקנה דמלפיה
לשאלה הא ולא מן
המטרה: נקח דהש"ר.
שכח קודם התיבה לוח
הלקוח כל מקום שזה
שהי דעמו של מוכר
להקנות השטר ללקוח וקני
ליה לשטר אגז קרקע דין
כל מטלטלין הנמכרין עם
קרקע שקנין חזקה
קרקע כאלו עבד משכיה
מטלטלין גופיהו [שם]
[ט]: ר"ד עיי"ה ה"ה.
דבש"ה ה"ה [ב"מ א]: מד
שאין בו כשפ"ה. שם
ז"ל ע"ה על ספ"ה
ז"ל ספ"ה ומטל לן
שפ"ה אחוה מוג בפדיון
ז"ל אינו פדיו. מייבם
שבורות. דלא תשיי
מודי [בבב"ה ג. ויי"ש].
[ע"ה שייך ב"א].

שנתן לו דמי כופ"ם.
סדן דקבל הסוטה כל
הדמים של עשר השדות
הרי אשתהו כולו
לוקח כשכל מעותיו נתן
לו דין בחוקה אחת מהן
והמספר עומת דמי'ם
(דף י"א): ודלמא דל"ק
מד הוא כל השדות שקנין
מנוף קרקע של עולם שואף
אחד וכו' שהחזיק כשכלו
דמי (ש"ב פ"ה טו).
אמן ע"ה דה"ה. לכן
הולכיה ללכול (סוטה יח.).

שנתן לו דמי כופ"ם.
סדן דקבל הסוטה כל
הדמים של עשר השדות
הרי אשתהו כולו
לוקח כשכל מעותיו נתן
לו דין בחוקה אחת מהן
והמספר עומת דמי'ם
(דף י"א): ודלמא דל"ק
מד הוא כל השדות שקנין
מנוף קרקע של עולם שואף
אחד וכו' שהחזיק כשכלו
דמי (ש"ב פ"ה טו).
אמן ע"ה דה"ה. לכן
הולכיה ללכול (סוטה יח.).

שנתן לו דמי כופ"ם.
סדן דקבל הסוטה כל
הדמים של עשר השדות
הרי אשתהו כולו
לוקח כשכל מעותיו נתן
לו דין בחוקה אחת מהן
והמספר עומת דמי'ם
(דף י"א): ודלמא דל"ק
מד הוא כל השדות שקנין
מנוף קרקע של עולם שואף
אחד וכו' שהחזיק כשכלו
דמי (ש"ב פ"ה טו).
אמן ע"ה דה"ה. לכן
הולכיה ללכול (סוטה יח.).

שנתן לו דמי כופ"ם.
סדן דקבל הסוטה כל
הדמים של עשר השדות
הרי אשתהו כולו
לוקח כשכל מעותיו נתן
לו דין בחוקה אחת מהן
והמספר עומת דמי'ם
(דף י"א): ודלמא דל"ק
מד הוא כל השדות שקנין
מנוף קרקע של עולם שואף
אחד וכו' שהחזיק כשכלו
דמי (ש"ב פ"ה טו).
אמן ע"ה דה"ה. לכן
הולכיה ללכול (סוטה יח.).

שנתן לו דמי כופ"ם.
סדן דקבל הסוטה כל
הדמים של עשר השדות
הרי אשתהו כולו
לוקח כשכל מעותיו נתן
לו דין בחוקה אחת מהן
והמספר עומת דמי'ם
(דף י"א): ודלמא דל"ק
מד הוא כל השדות שקנין
מנוף קרקע של עולם שואף
אחד וכו' שהחזיק כשכלו
דמי (ש"ב פ"ה טו).
אמן ע"ה דה"ה. לכן
הולכיה ללכול (סוטה יח.).

שנתן לו דמי כופ"ם.
סדן דקבל הסוטה כל
הדמים של עשר השדות
הרי אשתהו כולו
לוקח כשכל מעותיו נתן
לו דין בחוקה אחת מהן
והמספר עומת דמי'ם
(דף י"א): ודלמא דל"ק
מד הוא כל השדות שקנין
מנוף קרקע של עולם שואף
אחד וכו' שהחזיק כשכלו
דמי (ש"ב פ"ה טו).
אמן ע"ה דה"ה. לכן
הולכיה ללכול (סוטה יח.).

איש מיתקנה אגזרה בנות שומרת יבם נמי מיתקנה איננה ויבין דמיתקנה עליה בת קניו הוא [בבב"ה ג.]. דקני ד"ה. קונה לה והסרה בה אל תסתיר בה אים פלוגי [שם]. ארוסה. קניה לה אחסר ושומרת יבם.
קניה לה יבם. ד"ה שותות. דלמעניה קדא [סוטה ב.]. דענין חמת אישך. וד"ה ב"ב"ה בתרובה. אם קניה לה והסרה שהיא גרמה לאסור את עצמה עליו [בבב"ה ג.]. שנתה אחר קניו. דמיקווי ואסור לא
למעט כדפרסר גמרא אפילו לן לן דרב המנהל שומרת יבם שיהיה חמתה ליבמה הרי דמומרת מיהא לא עבי למינסא אשה וזהו הוה הפסדה כתובה [סוטה ש.]. במוקד מעון. שלל צ"ה עלה לאחר שנסתרה כשהיא
ארוסה עליו. דכתיב (מגדל ה.) הוה עשאלה [בבב"ה ג.]. שלל צ"ה עליה ששאלה עליה האשה תשא את עונותיה [בבב"ה ג.]. מנוקה מעון. מילוף בלשון האסורו לו צין מנו שנסתרה צין מחמתה [סוטה ש.].

ב:

מי שאמר פרק שלישי נזיר

עין משפט
גר מצוה

מפורת הש"ס
עם הוספות

א א מ"י פ"ג מהלכות
ניזירות הלכה ד'
ב ב מ"י פ"ד מהל' נדרים
הלכה ט ט"ג לאין
רמז טו"ט ע"ד סי' רטו
סעיף ג'
ג ג מ"י פ"ג מהלכות
ניזירות הלכה ד'
ד ד מ"י פ"ג מהל' נדרים
הל' יא י"ב סמג לאין
רמז טו"ט ע"ד סימן רלו
סעיף גג'
ה ה מ"י ע"ש טו"ט ע"ש
סעיף גג'
ו ו ד מ"י ע"ש הל' יא י"ד
טו"ט ע"ש סעיף נד'
ז ז מ"י פ"ג מהל' נזירות
הלכה ד'
ח ח מ"י פ"ג מהל'
שעטות הלכה ז'

א [למקן כא:] מרים ע"ג
ב [צ"ק עג: מוט ג'
שעטות [גב], ג' הי"ב
ד פ"ה הי"ב, ה) כא
רע"ב (ו) כא: (ז) הגיגה
י"ח ע"י כתובות פו
רע"ב:

נסחת הריב"ן

א [עדות כלל: ב] ויהא:
ג [א] אומרת ג' ד' ה"ט:
ד [ב] נצ"י מצוב כאן כה"ל
ע"א כדי שאלת תלמיד
לכ"ב ב' מיצות נצבד וכנגד
קמני מתנין וזני ואני ב'
פעימי נצבד ולא יומר
שחס אמר שלישי נמי
ואני השלישי מומר ללא
התפיס בתוך כדי דבור
וידין הוא לדינני ליה
לנמיר כדי דבור לכ"ב
לתלמיד דרב קאמר
לתלמידו שלום עלך נצבד
אלא משום דבדימת מיירי
לקמן כדי שאלת תלמיד
לכ"ב נקט מיירי נמי כדי
שאלת תלמיד לרב ולעולם
שאלת תלמיד לרב שלום
עלך: מו לא נצבד רוחא
לתלמידא. כלומר וכו' אין
לו לתלמיד לומר לרב אלא
ג' מיצות נצבד והלא י"ל
ב' משום עלך רבי וכו'
שכן ג' מיצות יטולין
להתפיס כנגד ג' מיצות
ומגני דקמני ואני ואני
הכי נמי דקסבר ר' ואני
כנגד ג' מיצות אלא ללא
נצבד ג' מיצות אלא ללא
ואח"כ מה"ט מעיני ליה
לר"ל מה"ט כו':

פ' הרא"ש

א [ה"ג הא למה לי
השתא חמירא אמר
קילתא לא כ"ש ולא
ג' חמירא אמר רב
ה"פ אמאי הו"א
הכחשה. הך דקאמר ג'
ד' לא מבחישי כלל ג'
דקאמר א' ובי' חמירא
אמרי' א' הא למה לי
להיכיר א' ובי' מה שאמר
חבירו ביה אני מודה לו
חמירא שאני מוסקי'
ומחמיר עליה זה אמר
קילתא שאמר חבירו כלל
כ"ש שמה אומרים ככלל
דבוי וזהו א' להיכירם
דכלל דברי ישנו
דברי: במערבא אמרין
אין הכחשה במזונה.
כאמקמי' דרמי בר חמא:

הנהגות הב"ח

א [רש"י ד"ה מי שאמר
וכו' הומר הראשון:
ב] ד"ה יתיב וכו' ואני
כולן (צ"ל) וכו' שלש
מיצות: (ג) ד"ה מוז לא
שקפת וכו' קמ"ל הס"ד
נצבד ג' מיצות אלא ללא
וכו' הרי זה נזיר כבמות
ומסייע ליה לר"ל
הס"ד ואח"כ מה"ט למה
מסייע ל':

הנהגות מהר"ב
רנשבורג

א [מן מיצת כהילו עד
וארבע נמחק. וי"ג
ב] מ"א אמר אחד
שמים ואחד שלש או
ארבע כל' א"מ:
ב] מלך אלל נמחק. וי"ג
א"כ פ"ג [ג] קיים
ד"ב"ט כ"ל פ"ג:

הנהגות וצינינים

א [יש להוסיף דברי
הב"י (ברכת ראש):
ב] כמאן שייך הדבור
ברש"י לקמן כא ע"כ
ד"ה אמרה: [ג] צ"ל
כולן (הנהגות רבינו
בן אריה, וע"י ספר ב"ר):
ב] וכתוב עליו הגהה ח"ל ולא דמי ל"ב שאמר
א"כ קיים דבורו לא כולו
א"מ. וע"י הגהת ב"ר:

סליק פירקא

פ"ד מי שאמר הריני
נזיר ושמע
חבירו ואמר ואני
ושמע חבירו ואמר ואני
כולם נזירים הותר
הא'. ע"י חכם כולן
מותרים מכולן תלויין
בו: [גמ'] והוא
שתפסו הדין כדי
דיבור. בתנאי שלום
עלך רבי כדפי' כדי
שאלת תלמיד שהם ג'
תיבות. הילכך ג' מתפסה
בראשון אבל ד' לא
שכבר הפסיקו בג' ואני
וחי יותר מבדי דיבור:
א"ל תלמי שבת
רווחא לתלמידי. שאם
פגע בו רבו ותנו לו
שלום לא יוכל לתפס
כמותו שגדו לפניו.
הלכך נזיר דגם הדי יכול
להתפס והמתובר לתוך
כדי דיבור בתוך כדי
דיבור דמי:

חשק שלמה
על פ' הרא"ש

א [נהא לר"ל הא דקאמר א'
וכי נמתי אמרין הא למ"ל
להכי דמי חמירא עלמי'
מוסיף וכו' לא כ"ש שחס
אמריס ככלל דמי.

מקדש (דמ"ח ע"ה) דלמרי' הסם מי"ל שלוחו של אדם כמוהו מהכא ויקחו להם איש סה לבית אבות שס לבית ואקשי' אלא הא דל"ד גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמוהו שנאמר נשוא אחד נשוא אחד ונעשים חלוקתן כאלו היו שס כל ישראל ס"ל שליחות מהכא . ודחוקין וחסברא דהא שליחות היא א"כ מ"ינו שליחות לקטן וקטנים לאו בני שליחות ניכסו כלומר דהרבה קטנים היו בהן ואפי' פחותין מפעושות אלא כי הא כלומר אלא אין אנו למדין מלוחו הבטוח ששלוחו של אדם כמוהו אלא כי הא דרבה בר בר חנה א"ר גידל אמר רב אנו למדין ממנו דלמך רבה בר בר חנה אמר רב גידל אמר רב מנין שזכין לאדם שלא צפויי שאלמך נשוא אחד נשוא אחד וגו' אלמא זכין לקטן דבר תורה ואפי' לקטן המוטעל בעריסה דכמה קטנין המוטעלין בעריסה היו בהן ומעשה זה שנתן בקטנין על ידי אחרים לקטן הפחות ממדת לרוד וזדוקו אגרו ומוטעלו קנה וא"ל לפנים . (ועי' בגיט' כ"ט ע"ה):

רסב שארת מי שגורס להסענות כל ימות השנה שנה ויז"ע יכול לסמוך על מר ברבי דרבינא דיתבי בהסעניחא כוליה שהא לבר מסוריא ועלרסח ומעלי יומא דכפורי כדאית' בססחים פרק אלו דבריי (דס"ח ע"ב) ואע"פ שהרב אלפסי ז"ל רשע לומר תענית חלום איני יודע מנא לי' ודברי גביאות הוא: (א"ה הל' קי"ר הובא בב"י ח"ה ס' רפ"ה):

תשובה לכאורה ודאי ה' נראה כדברי מר דבסענית בעלמא קאמר מדמייח ליה גבי הויא דר"א ור"י דר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל וסוסה או יושב וסוגה . ור' יוסע אומר חלקו חליו לבית המדרש ותניו לחכילי וענה מקאמר ר"א הכי מודים בעלמא ורבא אמר הכל מודים בשבת ובי יוסף אמר הכל מודים בפורים . וכל הני לאו בהסענית חלום ובמר הכי אמרו מר בר' דרבינא כוליה שהא יתיב בהסעניחא . דבר הלמד מענינו הוא דבסענית בעלמא משום בהמ"ד קאמר . ואלא מיהו קושטא דמילתא הכי משמע דבסענית חלום קאמר ולא בהסענית דעלמא דא"ר לא קאמר או כולו לכס או כולו לבית המדרש אבל לסגף עלמא ושלח מחמת בית המדרש לא אשכחן ואפי' ביושנ בהסענית ביומר מחלי היום בשבת אסרו בירושלמי גבי תענית ירדו גשמים לאחר היום דגרסי' הסם רבי אחא ורבי אבהו בשם רבי יוסי אסור להסענות עד שס שעות בשבת אמר ר' יוסי בר אבא מחמת' אמרין כן קודם לחלות לא יסלימו עד כדון פרח הוה לאחר חלום יסלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה . ומה שאמרו בפרק אין עומדין (דל"א ע"ב) ה"ש בשבת בשבת קודעין לו גזר דיו פי' רבינו האי גאון ז"ל וכן רוב המפרשים בהסענית חלום ושכן היא במדרש הסלים ואפי' הכי אמרו דחורין ונפרעין ממנו מאי תקנסייה ליסבי בהסעניחא על תעניתא וא"כ איך יסענה בהסענית דעלמא . ואמר רבא שסחים (דס"ח ע"ב) הכל מודים בשבת שכולו לכס דכתיב וקראת לשבת עונג אלא בהסענית חלום והיינו דלמריקין בפ"ק דשבת (ד"א ע"ה) יפה תענית לחלום כאלו לנעורה ואמרי' ואפי' בשבת . ואי מלי יתיב בהסעניחא דעלמא מאי ואפי' בשבת . ועוד דבימים הכתובים במגילת תענית אין מתענין ואע"ג דבטלה מגילת תענית בחנוכה ופורים לא בפסח ולא דלמריקין בפ"ק דר"ס (ד"י"ט ע"ב) הלכחא בטלה והלכחא לא בטלה וז"ל בהן בחנוכה ופורים כאן בשאר הימים . ואמרי' גמי (שס י"ח ע"ב) מטעה וגזרו תענית בלוד וירד ר"א ורמך וירד ר' יוסע וספר אמר להם ר"י בואו והסענו על מה שהסעניסם וכ"ש בימים טובים וסבת ור"ס דלורייתא שאלסור להסענות כהה דאפי' לפניהם ולאחריהם גמי היה לנו לאסור כמו שאמרו בימים הכתובים במגילת תענית אלא שאמרו בנ"מ שכל שהא דבר תורה אינו נרמך מיוק . וכיון שכן אילו בלנו לפרש דמר בר' דרבינא ה' מתענה בלוחן הימים תענית נדבס וער זה עלום ק"ה סיבא חולק אכולכו סנאי ואמוראי אלא בהסענית חלום קאמר . ואח"ל דבסענית דעלמא קאמר לית הלכחא כוונתיה דלא שבקוין כולכו סנאי ואמוראי ועבד' כיחידא וכו"ש בשל סורה ואפי' להסענות בר"ס ובסבת של עשרים ימי סעונה כפי נוסחים הגלויים הראשונים ז"ל ושאל רבי' האי גאון

ז"ל ואמר . וכן הרב רבי יחזק בן גיאות ז"ל . והכי אכתוב לך מקלס דברייהס בלשונם וזה אשר כסוב בגאון ר' האי ז"ל להסענות בשני ימים טובים של ר"ס כך אנו רואים יפה שלא להסענות שכן אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל בר"ס אכלו משמנים ושמו ממסקים וכן בשבת אין אנו רואים טוב שיתענה אדם שרבי תענה בלשון שהיא תענית קבועה לא ראו לקבועה בשבת אלא דחו . ואפילו להסלים בשבת תענית שהוחלס בערב שבת נסתפק בכמה דורות עד שסתכסכה הלכה מתענה ומסלים ואס להסלים בשבת כך הליך נאמר שהענית נדבס בשבת שפיר דמי . הלכך לא תסעו כן ע"כ . וז"ל הרב רבי יחזק בן גיאות ז"ל אין דוחין עונג שבת וסמחת יו"ט הקבועים מן הסורה מפני תענית נדבס שאין לה עיקר חיוב ולא מדברי סופרים אלא לתענית חלום בלבד מפני לפרא דגופא ובהדיא אמרו במסכת תענית בירושלמי ר' אחא בר יעקב מפקד לספריא אין תתס חיתא משאלניבון אימרין לה בכל מסענין חוץ משבתות ויו"ט וראשי חדשים וחולו של מועד וסנוכס ופורים ע"כ . ותיב ראווי לפרש דמר רבי' דרבינא בהסענית חלום היה יושב בלוחן הימים כפי שאל לשבור דבריו ושלא לעשותו חולק על הכל ולסגף אדם עלמו יותר אינו מן הראוי שאין המסוגפין יכולין להסעסע יפה בסלמוד חורס ולא לבוין דססס יפה למלוח ואסור להרע עלמו להסענות כל הימים אלא על עניינים שיארעו אפילו בזה הסם רבי יוסי כדמתיא בהסענית (דכ"ב ע"ב) עיר שהקופוה כותים או נהר ואחד ספסיס המתרפת ביום ואחד יסיד שגדף מפני כותים ואחד מפני לסעים על כולם יחיד רשאי לסגף עלמו בהסענית ר"י אומר אין יחיד רשאי לסגף עלמו בהסענית שמת יטערך לבריות ואין בבריות מרחמין עליו ואמר רב יודה אמר רב מאי עטמא דרבי יוס' דכתיב ויהי האדם לנפש חיה א"ל הקב"ה בשמה שנתתי כך הסיס אוחס והאיא בפ"ק דגדרים (ד"י"ג) ר"א הקפר ברבי אומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי בליוס נפש חטא זה אלא שיער עלמו מן היין והלל דברים ק"ו ומה מי שיער עלמו מן היין נקרא חוטא מלער עלמו על כל דבר ודבר על אחס כמה וכמה . מכאן אמרו כל ה"ושב בהסענית נקרא חוטא ועוד אמרו תענית (ד"א ע"ב) בר בי רב דיסיב בהסעניחא כלבא ליכול שיחויסה וסעמא משום שאין המלער מכיון בהסענותיו ולעמוד על סודות :

רסג ומה ששאלס מה שכתב הרמב"ם ז"ל בזמן הזה שאנו עושין ב' ימים טובים של גליות לא יתה אדם מ"ס ב' מצבירו ומחנס . לא ראונו לנו דברי הרב ז"ל בזה כלל . מ"ס אכשר לפי דבריו שבי"ס מוסרס שלא אמר כן הרב ז"ל אלא במתנס דלכן כיון דידעינן בקיבועא דירחא אין לנו להסענות כסן . מ"מ בי"ס כדקיימא קיימא דלא חמיירא לדידן דידעינן בקיבועא דירחא ממאן דלא ידע :

(א"ה רמס ככ"י ח"ה סימן תקכ"ח):
שודילה
רסד ומה ששאלס הא דלמר רב קידושין (ד"י"ב ע"ב) דמגניד מאן דמסר מודעא אגיטא ופירשו המפרשים ז"ל **מכס מרדום אס** הוא מסור בדינו היום ואס הוא חייב מלקות **מיד אפי' דלא נפיק מיניב חורבנא** כיון שפירסס מיד כביסול וסמורטס ואס יס למלקות זס קבוס כפי רלות ככ"ד :
תשובה (לפנים) בגל דור ודור הרשות (סיסס) נחוסס כזה לב"ד ליסר ולסכות מי שסובג שלא כשורס **ופורץ גדרן** של ישראל וכל העוסס כן סבא עליו ברכס . ובמס' משקין אמרו דמתימין ואפי' לרכליל ושתי כסדים ויסבי כד' אמוס דיני' וסג'י' סעריס וסכפרי' ואסרי' ועבד' כרדפס וכל הכי כדאי אפילו אן וככ"מ (אס סממסלס סרשס לנו) עבדין הכי דככל סיי לא אשכח' דעטינן כ"ד חסוב וכרז אלפסי ז"ל כתב כן בסלכות ואפילו למיקן חד מאיבירי רשות כררז סוכא דקן ידס כדאיסא כר"ס כל סיד (ד"י"ג ע"ב) **וכן מלקין כררזבן ארבעים לכל מאי** דסקון כעין דלורייתא סקן וסדע דהא ככל מקום מלקות סתמא קאמרי וכל מלקות ססן מלקות של מ' משמע וכדלמרי' (קידושין דפ"א .) מלקין על לא עובס השמוסס ולמאן דליספר כשניחא דבי דינא וככדיא אמרו (שס דכ"א .) דסקורא

דיבס לאו אחר הוא וממנה דיבס ג"כ נלוו אחרת היא אין חותם העצם כלום ואע"פ שאמרו בפ"ק דסוסי (ד"ה ע"ב) נהדר ולא ליבס לאו בכל ענין אמרו. ונדע לך דהא אמר רב חכי בכהיובת פרק האשה שנפלו (דפ"ח ע"ה) גבי תנאי כהונה דלכשתנשאי לאחר טיעול מה שכתוב ליכי ליבס אחר הוא וכבר ידעת תי' דבר זה ואין מפרשין תחבס :

לאיששילא

רש"י שאלת מיימס קדמונים תקנו הקהל תקנות בעיניו העיר ובכלל התקנות תקנו לכל הדברים בעיר שיסירו הבתי כסאות העשויים בקירוב חומת העיר ומחוץ והקורות היולאות מחוץ לחומת שיסירו חומת ושקלאו האילנות שהם מחוץ לחומת עד רחוק מן אחד הנקרא אשמה. ושלל ישבו אהם המים לא מפנים ולא מבחוץ עד רחוק שתי אמות ושלל יולאו קורות מהוץ לחומת ואח"כ יולאו אנשים קורות דקום. ועל זה נחלקו בעיר שתי בתי. כח פוערת ונותנת פעם לדבריהם שהקורות הגדולות קורין ב"גוא וקורות קטנות קורין ארנייא. ועוד טוענים המולאים אנו לא יולאו חוץ לחומת הלא שבינו על החומת והיולאו הקורות לשמירת העיר והעד שעשינו עליהם גג מכוסה ובה האחרת מחייבה כי כולן נקראין קורות. הודיענו הדין עם מי :

תשובה מה שטוענין הפוסקין מלד שקורס העצם קורין חומת בי"גא ולא לטענה זו דרין זה שהרי אין בלבן הסקנה לא לבן בי"גא ולא לבן ארנייא הלא קורה. והא נחמר כי מלמד שיש שמוס לזו ולזו שמוס מוחלקין בין הנועזות בלעז ח"כ אף בלשוננו יש לחלק ולעצם קורין קורה ודקס קורין בשם אחר א"כ זה היא הכוונה מה לנו נלמד מן הנועזות כללו בא ונלמד ממה שאמרו בפ"ק דבבא בתרא (ד"ו ע"ה) החזיק לבשורי אחזיק להודרי אחזיק להודרי לא החזיק לבשורי או מן כתובות קורות בתינו ארוס רבוינו ברוסיס. ומ"מ אינו רואה טעם לדבריהם אלו כי באתם במקום שיש חילוק בדין לאו בענין שמדברים בו בין זו לזו הולכרו לקרוא לזו שם ולזו שם אחר כדי להודיע הדין או הענין אשר ירלו בו אבל על דרך הכלל זו וזו קרויות קורות. גם מה שטענים כי מה שעשו לה עשו הלא לשמירת העיר אין מליל חומת מן הדין כי מ"מ הרי יולאו חוץ לחומת הלא שאני רואה לזה קלח טענה מפני כי באמת יולא שכונת הראשונים מחקי ההקנה לא תקנו מה שחקנו בכל הדברים הללו הלא לשמירת העיר ולבצר החומות ויגיד ע"ז קלילת האילנות והסרת אהם המים. וא"כ אין בהקפדה אלא על הקורות הגדולות שיכול אדם לחתום בהם ולעלות על החומת וכיוצא בזה. אבל כן שאין הקנה זו וכיוצא בה מזיווח במה שעשולא שלא נחכומו מסחינה נכך והכל לראות יודעי טעמי המדינה ושמידת' מנזקי החויב ובאמת כי בעניינים אלו אני רואה בגמ' עניינים מורים שהולכים אחר כוונת הדבר ועניינים מורים בספק בענייני מלות הסורה נחלקו ר' יהודה ור"ש בבבא מיעטא בפ' התקבל (דקפ"ו ע"ה) אי דרשי' טעמי דקרא או לא דר"ש דר"ש ור' יהודה לא דר"ש וקיל' כר' יהודה דר"י ור"ש הלכה כר"י כדאיתא בעירובין בפרק מי שהולאוהו (דמ"ז ע"ב) ובב"ק (דף פ ע"ה) גבי אשה שגדה שכל שבה ראשון לישא אוחס שאינכמשיבכו ריקס אמרו לא נשכוונה זו אלא להגון לה וכן רביס כיוצא בזה ובין שכן אפ"ל שאין מוליאין הקנסות אלא בראים ברורס ומ"מ כך נראין לי הדברים שעניינים כאלו אין מדקדקין בהם ואין יורדין בכן לשיעורין שאם אהס אומר כן נחת דבריק לשיעורין ובה ותן מדה לקורות ונחמר לכך כזו תקנתס או כזו תקנתס ומ"מ אם דקות שבדקות כן אינן קרויות קורות אלא עליס בעלמא וכל זה לראות ב"ד בכל מקום ומקום לפי מה שכן כהגון לקרוא אוחס שכל דיני ממונות ונדריס וחרמיס ובכופות אין כולכין בהם אלא אחר נשון בני אדם :

רש"י עוד אמרת שהמדינה מוקפת חומת אלא שישקלח ממנה שאין החומה מקיפסה אלא בחיט בניין סביב לה שזין עם קרב החומה ותוהן; בחיט סיו בניין קודם החומה וקירות יולאות היסס. ויש מי שפוען שאפ"פ שפיו בנייט

דקורה לחבירו עבד יהא נדווי ממזר סופג את הארבעים אפ"פ שזה אינו גוקה דבר קורס הלא מכת מכות מדרבנן. ואמרינן בפ' זה בורר (דכ"ו ע"ב) גבי חשוד על העריות גוקה הארבעים היא מכת מכות מדרבנן וגרסי' עני מרי ארבעין [בכספין] וכשר ופרש"י ז"ל בלשון הזה ארבעין בכספי' חייב מלקות כוח ה"פ שאין בו התרהס דאמר מר מלקין על לא כונה השמוס וזה ליסר הטוענים ענ מה שכבר עשו הכל למי שאינו רואה לקיים את המלוס ואפילו מלוס דרבנן מלקין אותו בלא קלכס' עד שיקבל ויעשה ואפילו עד שהלא נפשו ובחומת שפנינו (כתובות דפ"ו ע"ה) ב"ד"א במ"ל"ס אבל במ"ע כגון לוגב אינו נוטל מכין אותו עד שהלא נפשו וכן אפילו מי שמחויב נפרוע חונת הביו ואינו רואה נפרוע וכדעת ר' חננאל ז"ל וכן נראין לי דבריו ויש ראיות ראיות לסמוך עליון לפי מה שנהנה לי :

מורישישא

רש"י שאלת מי שדוכו ומס נדווי אס יכולין להסיר נדווי נחמר מיקס אס לאו וההרבה בזה הרבה :

(א"ה לך זה ראה לעיל סימן רכ"ט השוכה אחרת ע"ע זס) :

תשובה נראה שמתכין מהיח' דר"ה שטמד ר"ע על רגליו ואמר היתר הנדר הוסר הנדר ואפ"פ שדחיה ואמרת שסוסר הנדר קודם פטירתו קאמר הלא יתח' מדקאמר עמד ר"ע ואמר הוסר הנדר וסיס לו נעמוד עכשו ונומר כן וכי נעדותיו היו לדיכין בודאי אינו החיובו מחייס וחיס לאחר מותו ובלו תנמידיו נלמוד לפינו כבר הודע נכך שהסירו נדווי אלא ודאי עכשו הוא שהסירו לו והוסר הנדר עכשו קאמר ואף כן שמעמי שאמרו לי משמו של כה' ר' מהיר אפילו שפייח ז"ל ודייק לה מהסיר דר"ע :

רש"י שאלת מלבוס אר שזכובות הנשים והוא פתוח מן סוף ויש בו גוללות רחבים מכהן לסעביר הכל של גבי בלולאות שיכול למשכו בנקלה ונשדקו יש בו משום דנראות כהופרת ואסור לעשות כן בשבת או לא :

תשובה אין נראה זה כהפירה דמותר חוט של הפירה אמרו אבל זה אינו נראה כהפירה שאין דרך נחפור בנעוק זה ופוק חזי מאי עמה דבר :

רש"י שאלת רחובן בדרך לו חשב וקבע לו זמן לנשואין ואשכב זה כלשון הזה שלא יבא אשה אחרת עניס בחיים ובסוף זמן השידוכין מה אחיו ופלה יבמתו לפניו ורואה ליבס לולא הכפוסת העומדה כנגדו וגם אינו חפץ ליבא המבוכת לו לעולם מי אמרינן עניס בחיים כמשמע הכחוב בלשה אל אחותס עליס כמו עמה בחיים בל לרבות לאחר שיגרסכה אבל קודם שיבאה אינו במשמע וכ"ש בלן דליכא יבמה ואמרינן יבס לאו אחר הוא ואשה הקנו לו מן השמים ויכ לא נשבע אלא שלא יבא אשה אחרת ח"ד לא יתסס הכוונס אלא שלא תבא שום אשה נשואה לו עמה :

א"ה הונסל בקלור ב"ב יו"ד סי' רכ"ח ואהס תהא לקמן סי' ר"ע שיש השוכה אחרת דוגמל לזה) :

תשובה אס לא נשבע זה על דעת רביס מוב שיסיר את שבעתו כדי להחרק מן השבעה כמו שיכול. ובעני המסודרת ומדעתס אס חחרלה בכה ואס לאו יסיר בפניה או לאחר שידועינס וכדמני' בנדריס (דס"ד ע"ה) המורד הנכס מהחבירו אין מחזיקין לו אלא בפניו שנא' ויאמר ה' אז תסס במדין לך טוב מלריס א"ל במדין נדרס לך והסיר נדריך במדין ואס אי אפשר להסיר שבעתו מפני שנשבע ע"ד רביס מסתברת שאין כלן איסור שבעה מן הדין שהרי לא נשבע זה אלא שלא יבא אשה אחרת עניס ואין במשמע עניס אלא לאחר נשואין אבן קודם שיבא אס נשבע זה וכן לא נשבע שיבאה שיפול בו כספק שאמרת שמה היסס הכוונס שלא תבא שום אשה נשואה לו עמה. והגם עלמך הרי שחזרה היא בו ונשאת לאחר היאסר זה כל ימי חיים של זו שלא יבא אשה אלא באתס לא היסס הכוונס אלא לאחר שנתאלו ונפיכה יבס ויודיע שלא יבא המסודרת שהרי לא נשבע שיבא אס אלא שלא יבא אשה אחרת עליה אבל בפעם שתנית עלמך בו

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ו

ז אין אדם יוצא וכו'. משנה פרק כל שעה (דף ל"ה). אבל לא בטבל ולא במעשר וכו'. וכתב רבינו זה הכלל כל שמברכין עליו וכו' לפי שהמטעם והגמ' שנקלף שיון למשנה וגמ' שבכרכות פרק שלשה פרק (דף מ"ה). וקלר רבינו כאן מפני שכבר בארו פ"א מהל' בכרכות. אבל מ"ש או שגולה הוא בירושלמי מני מנה גזולה אסור לברך עליה א"ר אשעיא

ח וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלים. כחז הר' מנחם מיימא דהא ק"ל כר"מ דאמר פרק האיש מקדש (קדושין נ"ג): במעשר ממון גזולה הוא ואמר רב אסי (פסחים ל"ח). לדברי ר"מ אין אדם יוצא במצה שני. וי"ל דק"ל כר' מיימא בר אבא צפ' לולב הגזול (סוכה ל"ה):

על שם וצונו ברך נאך ה' הדא דתימר בתחלה אבל בסוף דמיס הוא חייב לו ר"י אמר אין עבירה מנה ר' יוסי אמר אין מנה עבירה א"ר אילא אלה המנות אם עשיתן כמזומן הרי הן מנות ואם לאו אינן מנות ע"כ. אבל ראינו מי שכח ממה שאמר אבל בסוף דמיס הוא חייב לו ש"מ מנה גזולה יוצא בה בדיעבד דהא לא כתיב מנאמס ע"כ. וסוף הירושלמי אינו נראה כן אלא לא יצא והוא שגול מנה אבל גול מטעם או קמת ועשאו פת ודאי יוצא שקלף צניני

י הכל חייבין באכילת מצה וכו' קטן שיכול לאכול פת וכו'. דע שבפרק הקורא את המגילה למפרע כתב הרמב"ן דכי לא מרינן קטן חייב לכו לא למימרא דליהו חייב דליהו לאו בר חיובא הוא כלל אלא חיובא אלוהיה רמיא. וכן נראה דעת רבינו שלא כתב הכל חייבין באכילת מנה אפילו נשים ועבדים וקטנים אלא קטן שיכול לאכול כית מחנכים וכו'. כלומר דחיובא אלוהיה רמיא וכן כתב פרק א' דהלכות מגילה הכל חייבים אנשים ונשים וכו' ומתחנך את הקטנים לקרומה ושלא כנראה מדברי הר"ן ז"ל שם: ואימתי

אין בה טעם פת: ז אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מעשר ראשון שלא נמלה תרומתו או וישגולה. זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא בו ידי חובתו: ח הכהנים יוצאין בחלה ובתרומה אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם. וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלים. אבל אין יוצאין במצה של בכורים אפילו בירושלים מפני שהבכורים אין להם היתר בכל המושבות. ומעשר שני אפשר שיפדה ויאכל

בכל מקום. וכתוב בכל מושבותיכם מצות אכילת מצה הראויה להאכל בכל המושבות הוא שיוצאין בה ידי חובה: ט יחלות תודה וורקיקי נזיר שעשו אותן לעצמן אין יוצאין בהן שנאמר ושמרתם את המצות מצה המושמרת לענין מצה בלבד הוא שיוצאין בה אבל זו משמרת לענין חובת. ואם עשאן למכור בשוק הרי זה יוצא בה ידי חובתו. שהעושה למכור בשוק דעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן ונמצא בשעת עשייתן שמרן לשם מצה: י הכל חייבין באכילת מצה אפילו נשים ועבדים. קטן שיכול לאכול פת מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו כוית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכול שורין לו ריק בכום ומאכילין אותו והוא שלא נימוח: יא מדברי סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום ואפילו קליות ואגוזים וכיוצא בהן. אלא אף על פי שאכל מצה ואכל אחריה מאכלות אחרות ופירות וכיוצא בהן חוזר ואוכל כוית מצה [ט] באחרונה ופוסק: יב אסרו

חכמים

א טור ס' תנ"ד וע"ש: ב סמ"ג לאוין ס"ט: ג טור ס' תע"ב סמ"ג עשין מ': ד טור ס' תע"א סמ"ג עשין מ"א: ה טור ס' תע"א סמ"ג עשין מ':

הפסחים מ"א. מפורש בהלכות ופשוט: משמע המס דל שידע לעשות הדבר מתחנך [טו]. חולה או זקן וכו'. פרק כל שעה

יא מדברי סופרים שאין וכו'. פרק ערבי פסחים (דף ק"ט: ק"ה). אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן מר ונטרא ממני אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל אחר מנה מפטירין. ובהלכות מסבירא לן לישאל קמא אליבא דמא' ולישאל קמא אליבא דמא' והכין נהוג עמלא וכן כתבו הגאונים ז"ל: יב אסרו חכמים לאכול וכו'. בהלכות פ' אלו עוצרין ירושלמי א"ר לוי האוכל מנה צערב פסק כהא על ארוסתו צבית חמיו והבא על ארוסתו צבית חמיו לוקה. ופי' מנת מרדות מדרבנן. ויש מי שכתב דדוקא לאחר איסור חמץ דהיינו אירוסין דמנה, ומדברי רבינו נראה כל היוס:

וכן

לחם משנה

דפטור הוא פטור מנבלה ואיירי דנתגבלה בו צייס דהל איסור ויה"כ קודם. והשטח אחי שפיר מה שכתב בהלכות שציתא עשור דחייב כרת האוכל נבלה או פיגול ציוה"כ דחייב ממ"י כדפרישית וחמץ ועגל כיון דכשאל איסור חמץ על הטבל אין כאן לא כולל ולא מוסף ולא נת אחת להיב קבירי ר"ש דפטור. זה י"ל מנבלה צביתו וי"ל אכל רש"י וי"ל קובר דפטור מיוה"כ משמע דלא ק"ל דיוה"כ היי איסור כולל כדעת רבינו:

ח וכן יוצאין במצה של מעשר שני וכו'. ואם האמר הא אמרינן צפ' כל שעה (דף ל"ו): עיסה של מעשר שני לדברי ר"מ פטור מן החלה לדברי חכמים וכו' מנה של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה אלא ר"מ פטור מן החלה לדברי חכמים וכו' כלומר לדברי ר"מ דאמר מעשר ממון גזולה הוא וא"כ אין פסק כאן רבינו דיואלה בו ידי חובתו ובסוף פרק ג' מהל' מעשר שני ונטע רבינו פסק כר"מ דאמר מעשר ממון גזולה כמבואר שם. ונראה לתרץ דבסוף פרק חלק אמרו מתלווק דר"מ וחקמים במעשר שני בירושלים אבל בגבולים כולי עלמא סברי דמעשר ממון גזולה הוא ופטור מן החלה וא"כ נאמר דמה שפסק בהלכות מעשר שני הוא חכמים והיינו דוקא בגבולין ומוכרחים אנו לומר כן דהא בהלכות בכורים יוש"פ כחז עיקם מעשר שני בירושלים דחייב בחלה והיינו כרבנן דר"מ דלר"מ אפילו בירושלים פטור מנבואר שם כגמ' ב"ב סוף פרק חלק (דף ק"צ: א) ולא דלית דפסק כולל ומלאי דכחז בהלכות מעשר שני הוא בגבולין. ור"מ סתם דבכורים שני חלה לו לומר דוקא בגבולין והוא לא כן עשה שהביא סברת ר"מ הנזכר במשנה דפרק האיש מקדש בלשונו ועוממו ואולי סמך על מה שכתב כאן ובהלכות בכורים כדפרישית:

החוקת

מגדל עזו

י הכל חייבין באכילת מצה עד שלא נימוח. פ"ק דקדושין (דף ל"ד): יא יב מדברי סופרים עד סוף הפרק. פרק ערבי פסחים (דף ק"ט:):

מנות
במתנה, ע"כ: ב [1] ובי"ג איירי דאי בי"ד אין מביאין לפי שממעיטין זמן אכילתו ומכאן משמע שמוצה שנעשית קודם בעיור כשרה. וכן בירושלמי דגרם מצה ישנה באנו למחלוקת ב"ש וב"ה פ' במחלוקת גבי סוכה ישנה שב"ה מתירין אפילו לא עשאה לשם החג וכן בתוספתא תניא "ד שחל להיות בשבת מבקרין הכל מלפני השבת ואופין לו מצה בע"ש ע"כ מ"ה. וה"ה כחב דנראה לו לדורות ראהו ודחוס' דשמא בחרומוה דוקא קאבר כדארית התם ועמבא כרי שלא תבא לרדי' פסול ונראה מנהג כשר שלא לאפות מצה של מתיים בי"ד קודם הצות ואם אפה לא הפסיד עכ"ל. וגם רש"י כתב דאין לאפות מצות של מצה קודם הצות נהגת קודם הצות דהא איתקש לפסח כדארית בע"פ אבן לטעמא דרש"י ואפילו בדיעבר אם אפאה קודם הצות פסולה לצאת ידי חובת מצה והא ליתא כדפרישית. וכתב בעל הרקוק שלא נכון לאפות מצה של ליל שני בעווי"ש דהכיבה מצה בשעתה ועוד גזירה משום "ד שחל להיות בשבת שאו אופים בליל יו"ט ואם יעשו מצות ליל שני הרי אופה מיו"ט לחבירו ועוד הביא הא דשילוח' פ' התכלת תופיני מנתת פתיים תאפנה נאה ואי אפי' לה מאחמול אינשפא לה. ע"כ: יא [ט] ואם שכה מלאכול אפיקומן עד אחר שברוך בה"מ קודם שברוך בפח"ג יחזור ויכול ידיו ויברך ברכת המוציא ויתן לכל המסובין ויחזור ויברך בה"מ ובפח"ג ואם לא נזכר עד אחר שברוך ברכת המזון ובפח"ג או אין לחזור ולשילוח ידיו לאכול לפי שהיה צריך כוס לבח"ב כי נתקן כוס לגמר אכילתו וא"כ הוה שני כוסות לבח"ב ולא הוה כסדר הוכסות אלא יסבך מצות שאכל דשאר מצות נמי חשבות של מצה שעושין לזון שימור מירוה אם בעה"ב אמר הב לן ונברך אע"ג דהוי בעלמא הסה הדעת ואסור לטביל ולמשהי מ"מ אם שכה אפיקומן ונזכר קודם בה"מ שרי לטבילה ולא הוי הב לן ונברך שאמר בעה"ב הסה הדעת דאתא דרהמנא סביבין כדאמר התם אתא דריש גלויא סביבין:

הגהות מיימוניות

אמר שמואל כל שאין חוסין נמשכין מתוכה כשפורסין אותה, ע"כ: ז [1] ירושלמי לפיכך כתב אבי הרקוק שטוב ללמד לגמול לכל מי שניע לירו מצה שלי הרי היא לו מתנה כדאמרינן פרק ילוב וערבה ומלמדין אותו לומר כל מי שניע לילוב בידו הרי הוא לו במתנה, ע"כ: ב [1] ובי"ג איירי דאי בי"ד אין מביאין לפי שממעיטין זמן אכילתו ומכאן משמע שמוצה שנעשית קודם בעיור כשרה. וכן בירושלמי דגרם מצה ישנה באנו למחלוקת ב"ש וב"ה פ' במחלוקת גבי סוכה ישנה שב"ה מתירין אפילו לא עשאה לשם החג וכן בתוספתא תניא "ד שחל להיות בשבת מבקרין הכל מלפני השבת ואופין לו מצה בע"ש ע"כ מ"ה. וה"ה כחב דנראה לו לדורות ראהו ודחוס' דשמא בחרומוה דוקא קאבר כדארית התם ועמבא כרי שלא תבא לרדי' פסול ונראה מנהג כשר שלא לאפות מצה של מתיים בי"ד קודם הצות ואם אפה לא הפסיד עכ"ל. וגם רש"י כתב דאין לאפות מצות של מצה קודם הצות נהגת קודם הצות דהא איתקש לפסח כדארית בע"פ אבן לטעמא דרש"י ואפילו בדיעבר אם אפאה קודם הצות פסולה לצאת ידי חובת מצה והא ליתא כדפרישית. וכתב בעל הרקוק שלא נכון לאפות מצה של ליל שני בעווי"ש דהכיבה מצה בשעתה ועוד גזירה משום "ד שחל להיות בשבת שאו אופים בליל יו"ט ואם יעשו מצות ליל שני הרי אופה מיו"ט לחבירו ועוד הביא הא דשילוח' פ' התכלת תופיני מנתת פתיים תאפנה נאה ואי אפי' לה מאחמול אינשפא לה. ע"כ: יא [ט] ואם שכה מלאכול אפיקומן עד אחר שברוך בה"מ קודם שברוך בפח"ג יחזור ויכול ידיו ויברך ברכת המוציא ויתן לכל המסובין ויחזור ויברך בה"מ ובפח"ג ואם לא נזכר עד אחר שברוך ברכת המזון ובפח"ג או אין לחזור ולשילוח ידיו לאכול לפי שהיה צריך כוס לבח"ב כי נתקן כוס לגמר אכילתו וא"כ הוה שני כוסות לבח"ב ולא הוה כסדר הוכסות אלא יסבך מצות שאכל דשאר מצות נמי חשבות של מצה שעושין לזון שימור מירוה אם בעה"ב אמר הב לן ונברך אע"ג דהוי בעלמא הסה הדעת ואסור לטביל ולמשהי מ"מ אם שכה אפיקומן ונזכר קודם בה"מ שרי לטבילה ולא הוי הב לן ונברך שאמר בעה"ב הסה הדעת דאתא דרהמנא סביבין כדאמר התם אתא דריש גלויא סביבין:

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ו פ"ז

וכן אסור לאכול וכו'. ראש פרק ערבי פסחים (דף ל"ט): סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שמתקף. ובגמרא (דף ק"ו): איבעיה להו סמוך למנחה גדולה מן או דלמא סמוך למנחה קטנה מן וכו' ומשמע התם דסמוך למנחה קטנה מן וכן כחוב דהלכות סמוך למנחה מתשע שעות ולמעלה דמנחה גופא מתשע שעות ומתלה ולמעלה וסמוך לה תשע שעות ע"כ:

אבל אוכל הוא מעט וכו'. שם בגמ' (דף ק"ו): א"ר אמי אכל מטביל הוא במיני תרבינא ר' יצחק מטביל בירק. ובהל' מטביל מטפל כלומר מעביר פתו במיני תרבינא כגון פירות וקטניות וכיוצא בהן, ע"כ:

וחכמים הראשונים וכו'. שם (דף ק"ו): ק"ת. רבה שמי כוליה מעלי יומא דפסקא חמרא כי היכי דניגריה לליביה ולטעום טעם מלה. רב ששם היה ימיני דתעניתא כל מעלי יומא דפסקא: אבל בשאר ערבי וי"ט וכו'. שם בראש הפרק (דף ל"ט): ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שמתקף וק"ל דהלכה כר' יוסי כדליתא בהלכות:

פ"ז א מצות עשה מן התורה לספר בנסים ובנפלאות וכו'.

זה מובא דמכילתא ומבואר ג"כ בערבי פסחים (דף קט"ו): ומנין שבלילה של חמשה עשר וכו'. גם זה מובא במכילתא ונוכח בהגדה: מצוה להודיע לבנים וכו'. (דף קט"ו): נמשנה ופי' דעתו של בן אביו מלמדו ומבואר בגמרא:

חכמים לאכול מצה [ט] בערב הפסח כדי שיהיה

היכר לאכילתה בערב. ומי שאכל מצה בערב הפסח

מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו. וכן אסור

לאכול ערב הפסח מקודם המנחה [ו] כמעט. כדי

שיכנס לאכילת מצה בתאודה. אבל אוכל הוא מעט

פירות או ירקות [ז] ולא ימלא כריסו מהן. וחכמים

הראשונים היו מרעיבין [ח] ועצמן ערב הפסח כדי לאכול

מצה בתאודה והיו מצות חביבות עליו. אבל בשאר

[ט] ערבי שבתות או ערבי ימים טובים אוכל והולך

עד שתחשך:

פרק שביעי

א מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות

שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר

בניסן שנאמר וזכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים

כמו שנאמר וזכור את יום השבת. ומנין שבליל חמשה

ג וצריך לעשות שינוי וכו' וביצד משנה וכו'. (שם דף ק"ט: ק"ט). שם בברייתא מחלק להם קלויות ואגוזים כדי שיאכלו תניא ר' אליעזר הגדול אומר חוטפין מלה בערב הפסח בשביל ההיזק שאלו ישנו. עוד שם למה עוקרים את השלחן אחרי דבי ר' ינאי כדי שיאכל המיעוט: אין לו בן וכו'. שם (דף קט"ו) מ"ר חכם בנו שאלו ואם לאו אשמו שאלתו ואם לאו הוא שאל לעצמו אפילו שני תלמידי חכמים שידועין בהלכות הפסח שאלין זה לזה:

ד וצריך להתחיל וכו' במשנה מחמיל בגנות ומסיים בשבט ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה ובגמ' מאי גנות רב אמר מתחלה עובדי אלהים אחריים רבא אמר עבדים היינו לפרעה במצרים:

ה כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו וכו'. במשנה (דף קט"ו) ר"ג אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו נפסק לא ילא די מוצתו ואלו הן פסח מלה ומרור וכו' כלשון רבינו:

ו בכל דור ודור חייב וכו'. גם זה במשנה שם (דף קט"ו): בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא ילא ממנרים וכו':

ז לפיכך כשמועד אדם בלילה הוא וכו'. גם זה (דף ל"ט): נמשנה ואפילו עני שנישאל לא יאכל עד שמקטף ולא יסתמו לו מארבעה כוסות של יין ואפילו מן הממחוי. ובגמרא

עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח: ב מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך. לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן: ג וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישבו להם ויאמרו להם כך וכך אירע כך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קלויות ואגוזים ועוקרים [א] והשלחן מלפניהם קודם שיאכלו *וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן אשתו שואלתו. אין לו אשה שואלתו זה את זה מה נשתנה הלילה הזה. ואפילו היו כולן חכמים. היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה: ד וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבת. כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר עבודת אלילים. ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבתו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחירותנו. והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה. וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח: ה כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן. פסח מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו'. מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים. מצה על שום שנגאלו. ודברים האלו כולן נקראין הגדה: ו על דבר זה צוה הקב"ה בתורה את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ויוציאנו הוציא משם וגו'. ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויוציא לחירות ונפדית: ז לפיכך כשמועד אדם בלילה הזה

השגת הראב"ד

*וחוטפין מצה וכו'. א"ל פירוש אמר ממחין לאכול כדי שלא ישנו ע"כ:

א עור סי' הפ"א סמ"ג עשין מ"א: ב עור סי' תע"ב תע"ג סמ"ג סס: ג עור סי' תע"ב סמ"ג עשין מ"א:

משנה למלך

נכור ואם כן שכל מלה אסור אכל מלה עשירה מותר וכו'. ולא ירדתי לסקף דעתו דלדידיה נמי קשה למה היה מתענה היה לו לאכול מלה עשירה. ופי' מכת מרדות מדינת כמ"ס ר"ה ועיין במוס' רש פ"ד דמזיר שכתבו דהא דמכת מרדות אין לה שיעור הוא דוקא כשמכין אותו על העמיד אבל כשדוקא על מה שעבר אינו לוקא יותר מארבעים י"ע: שם וכן אסור לאכול ערב הפסח קודם המנחה. (א"ה עיין מה שכתב הרב המספר פ"ו מהל' כלי מקדש דין ט')

ואימתי

הנהגות מייבנות

יב [טז] ר"ה היה נוהג לאכול מצה עשירה שגולושה בביצים בלא מים בארבעה עשר שחל להיות בשבת כסעודה שלישית וכן משמע בירושלמי וכן עיין לעיל ב"ב. אמנם מור"ם אומר לעשותה כדבש או בחלב כי יש אסורים בביצים כדלעיל דפ"ה רוקח. רבינו מנחם התייר לעשות עונה לבנו בע"ש לאכילה ב"ד שחל להיות בשבת אחר הצות, ע"כ: [יז] דסמוך בגמרא מסיק למנחה פסקה תנן דהיינו מתשע שעות ומעלה, ע"כ: [יח] אמר רב אשי אבל מטביל הוא במיני תרבינא ר' יצחק מטביל בירק, ע"כ: [יט] רבה היה שתי חמרא כולא יומא כי היכי דגריד ליביה ונכפין רב ששת הוא יתיב בתעניתא ומסיק איסמיה הוה. וברושלמי גרסין רבי לא אכיל לא המין ר' יוחנן התייר מן שבתות מתענין בערב פסח והצניעין בשביל המצה כדי שיכנסו לה בתאודה ע"כ. וכתב ראב"ה דוהוגים להתענות אפילו בוכרא דיאמא כמו מעשה דמכת בכורות ומיהו גדול הבית לא דבול' האי לא מתמרין, ע"כ: [כ] א"ר ירמיה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בערב פסח והלכה כר' יוסי בערב שבת ונסיק דבע"פ אפילו ר' יוסי מודה, ע"כ: ג [כא] ואנו דשלחנות שלנו גדולים ואי אפשר בקל לעקין מנהג כשר לסלק הקערה שבה התבצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו ואין צריך יותר כדי להחמיר ההנאות אבל מה שרגילין להגביה הקערה כשאומרין הא לחמא פ' רשב"ב מנהג על הגב הוא. פ"א פ' רשב"ב בשם רש"י שוהו הגבהת קערה עם המצות והמרור והתבשיל וכן פ' בערוך בערך הפסח. אבל ראב"ה כתב בשם רשב"א שהגבהה זו אינה אלא מנהג של שמהה בעלמא כגון הגבהת כוסות כשאומר לפיכך. כך פירש"י הא דאמר חוטפין מצה בלילי פסחים היינו כשמגביה הקערה שלא יישנו התנוקות וישאלו. ו"מ חוטפין מצה ואוכלים מררה. ורבינו שמואל פירש חוטפין מצה מסלקין את הקערה ואת הלחם מן התנוקות ולמה כדי שלא יישנו וישאלו ואחר כך כתב גבי הא דאמרין צריך להגביה מצה וי"ל. ויש שנוהגים להגביה הקערה על הגב ומציאין התבשילים מן הקערה ולא מילתא היא דהא דאמרין לקמן בשר אין צריך להגביה ולא עוד וכו' ה"מ כשאומר כשהיו אבותינו אוכלים דומיא דהגבהת מצה ומרור דכיון דלא מצי למימר פסח זה אם היה מגביה התבשיל כדור היה נראה

שופטים. הלכות ממרים פ"ה פ"ו

הררבו"ז (ט"ב)

יג עבר אביו ואמו על עבודה וכו'. שם מנא דבי ר' שמעאל לכל אין הני נעשה שליח לאצו להסומו ולקללו מון ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו והגדוי ככלל קללה הוא:

מן מי שנתחייב שבועה לבנו וכו'. זה לא מתשובת הגאונים ונראה שפליגי שבי"ד משביעין אותו כיון שהנין הוא מוצע השבועה כאלו הוא משביעו הילכך אין משביעין אותו שבועת האלה ולא מאררין אותו דארוך בו אלה בו שבועה: ולא על האלה וכו'. וא"ת כיון שהוציא פסוק מן המורה למה לררף להביא מן הכמוצים. ו"ל דקרא דכמוצים מיימי ליה למה שאמר אפי' ברמיוה דקרא דמקלה אצו ואמו משמע ליה דמקלל צפירוש להכי מיימי קרא דעין מלעג לאצו וגו' דמשמע מינה אפילו ברמיוה: פ"ו א כבוד אם ואם וכו'. צרימא פ"ק דקדושין ואימא צרימא: שהחמייר בהם הכתוב יומר מכבוד המקום: ג מורא לא עומד במקומו וכו'. שם וצירושלמי דפאה ונספרי: היה

דפטור מכה לאחר מיתה משום דבעינן חבורה ולאחר מיתה ליכא חבורה וכו' ויולא ליהרג איכא חבורה דחי הוא אלא דכופו למוט עכ"ל. מדאוקימנא להא דיואל ליהרג וכו' ונראה וקללו חייב ואחר פטור כשעשה תשובה שמעתי נהדיא דכל שלא עשה תשובה אפי' בנו פטור ואם עשה תשובה דוקא בנו חייב אצל אחר אפי' עשה תשובה פטור וגם נפרק כ"ל (דף כ"ג): על אורה משנה שכתבתי בפרק זה מי שיש לו בן מ"מ וכו' וחיוב על מכחו ועל קללתו אמרו בגמרא מ"מ לאיתוי מאי אמר רב יהודה לאיתוי ממזר ואמאי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך כשעשה תשובה. ומ"ס רבינו שאט"פ שלא עשו תשובה אסור להכות ולקלל נלמד מהדין שכתב בסמוך עבר אצו ואמו על עבודה שלוקין עליה וכו' לא יכה אותם: ואם ביישוי חייב בקנס המבייש. כלומר מי שהוא המבייש בין שהוא בנו או אחר שאם יש לו בנים אחרים חייב זה למה להם הקנס (דף א"ת) כשהמקין קודם דאוקימנא צרימא (דף פ"ה). שכתבתי בסמוך היולא ליהרג וכו' בנו והכה וקללו וכו' כשעשה תשובה אמר החם רב ששה דהיינו טעמא דלחמ פטור משום דנכח קטילה הוא ופרך עליה והאמר רב ששה ציישו יטן ומא כלומר חך שינוח חייב ופירש"י טעמא דהא מתביישים בניו והוא נמי ל"ש ומדפריך מהא דרב ששה אחא ממילא משמע דאם ציישו להאי חייב:

במה דברים אמורים בבנו אבל אחר שבא והכהו וקלל אחר שנגמר דינו אע"פ שעשה תשובה הרי זה פטור הואיל והוא הולך למיתה. ואם ביישו חייב בקנס המבייש: יג עבר אביו ואמו על עבודה שלוקין עליה והיה הוא חזן לפני הדיינים לא יכה אותם. וכן אם נתחייב נידוי לא יהיה שליח לנדוהם. ולא ירחוק אותם ולא יבזה אותם בשליחות בית דין אע"פ שהן ראויין לכך ולא עשו תשובה: יד לכל אין הנין נעשה שליח להכותו ולקללו חוץ ממסית ומרית. שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו: מן מי שנתחייב שבועה לבנו כך ראינו בו תמיד שאינו משביעו בשבועת [ג]האלה. שהרי זה בא לקללת אביו. אלא משביעו שבועה שאין בה [ג]האלה. וכבר בארנו שהאב שהרג את בנו אין אחד מאחיו של נהרג נעשה גואל הרם. ולא על הכאה ולא על הקללה בלבד הקפידה תורה אלא אף על הבזיון. שכל המבזה אביו או אמו אפילו בדברים ואפילו ברמיוה הרי זה ארוך מפי הגבורה. שנאמר ארוך מקלה אביו ואמו. והרי הוא אומר עין תלעג לאב ותבזו [ג]ליקתה אם וגו'. *ויש לבית דין להכות על זה מכת מרדות ולענוש כפי מה שיראו:

פרק ששי

א כבוד אב ואם מצות עשה גדולה וכן מורא אב ואם שקל איתן הכתוב בכבודו ובמוראו. כתוב כבוד את אביך ואת אמך וכתוב כבוד את ה' מהונך. ובאביו ואמו כתוב איש אמו ואביו תיראו וכתוב את ה' אלהיך [ג]ותירא. כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו כך צוה על כבודם ומוראם: ב המקלל אביו או אמו בסקילה והמגדף בסקילה. הנה השוה אותן בעונש. הקדים אב לאם לכבוד [ג]והקדים אם לאב [ג]למורא ללמד ששניהם שווים בין למורא בין לכבוד: ג אי זהו מורא ואי זהו כבוד. מורא לא עומד במקומו

יג עבר אביו ואמו וכו' עד ולא תכסה עליו. שם בנו מנייה מרב ששה בן מהו שיעשה שליח בית דין לאצו להסומו ולקללו ופירש"י אם נתחייב אצו נידוי או מלקות ואמרין בתר הכי מאי הוי עליה אמר רבה רב הונא וכן מנא דבי ר' ישמעאל לכל אין הנין נעשה שליח לאצו להסומו ולקללו מון ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו: מן מי שנתחייב שבועה לבנו וכו'. כח סמ"ג עקב הורו הגאונים ופירש הוא ששבועת האלה היינו כמו שרנולים להתייש צננוי ושמתא ויולא כזה: וכבר בארנו וכו'. נפרק ראשון מהסוגות רותם: ולא על ההכאה בלבד וכו':

פ"ו א כבוד אב ואם מצות וכו' עד הנה השוה אותם בעונש. צרימא

נפ"ק דקדושין (דף ל"ז): קרובה ללשון רבינו: ב הקדים אב לאם לכבוד וכו'. שם תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן ממכד את אמו יומר מאצו מפני שמדלמו דנדיים לפיכך הקדים הקב"ה כבוד אב לכבוד אם וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן ממכד את אמו יומר מאצו מפני שמדלמו דנדיים לפיכך הקדים הקב"ה כבוד שניהם שווים בין לכבוד בין למורא:

ג אי זהו מורא וכו'. שם (דף ל"א): מ"ר אי זהו מורא ולא זהו כבוד מורא ולא יעבד במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו ופירש"י לא עומד במקומו במקום המיוחד לאצו לעמוד שם כבוד וקנים עם מצויו בענה ולא מכריעו אם היה אצו וחכם אחר מלוקים דבכר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני. ורבינו יוחס כחב בשם הרמ"ה דלא יעבד אפילו במקום המיוחד לו ליצב צניו וגם על מה שפירש"י ולא מכריעו הקשה הרמ"ה אם כן היינו סותר דבריו אלא אפילו נראין לו דברי אצו אינו

לחם משנה

אלא לעינן איסורא בלגד דאפי' לא עשה תשובה הא איסורא מיהא איכא וכן פירש הר"ף בפרק צ' דיבמות וכתבו הרב כ"מ צ"ב שלאחר זה. וה"ל א"כ לדעת רבינו כשהקשו בפרק הנזמקין לרב ששה דלמך דהנין נעשה שליח להכותו וכו' מהא דיואל ליהרג ותיירלו שם דלחן מסרנין כו' למה ליה לאוקומי דכתיב כיון דהא דרב ששת איירי בשלג עשה תשובה דהכי משמע מדאמרו במסקנא מאי הוי עליה וכו' ומירלו לכל אין הנין וכו' והא דאמרו לכל אין הנין וכו' מפרש לה רבינו בשלג עשה תשובה מינה דהא דרב ששת נמי כתיב האי גוונא הוא וכיון שכן אמאי לא מוקי צרימא בשעשה תשובה. ואולי דרבינו מפרש במסקנא אפילו דמסרנין בו ללאה מוקמינן לה לצרימא דמנוקמין לה דעבד תשובה ומעיקרא משום דהוא ס"ד דליירי דלא עבד הוא מוקי לה כשאין מסרנין ללאה וכשאמר במסקנא אלא אחר מ"ע וכו' הדר ממאי דלמך מעיקרא וה"ל אלא לעולם דצרימא בכל גוונא איירי בין מסרנין בין אין מסרנין ולא כדמריך רב חקלא במסרנין דוקא אלא בכל גוונא וצרימא בשעשה תשובה דמסקין:

יב בקנס המבייש וכו'. ר"ל בקנס שחייב כל מניש לפי הנושה שעשה וכמ"ס בהלכות חז"ל דלא כפירש הר"מ:

יג עבר אביו ואמו על עבודה וכו'. המוס' נראה דחולקים על רבינו שכתבו ציינות בפרק כ"ל (דף כ"ג): על מה שהקשו שם על ממתי דחייב על מחמו אמאי קרי כאן ונשיא בעמך וכו' ומירלו כשעשה תשובה אמרו שם והא דלמך צ"ב הנזמקין (דף פ"ה): לכל אין הנין נעשה שליח לאצו וכו' חוץ ממסית דליירי בשעשה תשובה ומפני כן הוקשה להם דאי כשעשה תשובה היכי אמר רבינו אינו נעשה שליח להכותו ולקללו משמע הא אחר נעשה שליח הא אפי' אחר אינו יכול לחללו כיון שעשה תשובה והוא רכו לידחק בזה אצל רבינו אינו סובר כן אלא דהא דלמרינן אינו נעשה שליח להכותו וכו' איירי בשלג עשה תשובה ומפני כן אמרו דבנו אינו נעשה אצל אחר נעשה כיון דלא עשה תשובה ומה שאמר בפרק כ"ל אמאי קרי כאן וכו' הוא משום דלמרו דמנשה וחייב על מחמו לכך הקשה דלמאי חייב מיתה ולכך מירלו כשעשה תשובה אצל האב לא איירי

משנה למלך

פ"ו א כבוד אב ואם מצות עשה. (א"ה עין בדרשות הרב הממזר בדרך מלומד דף ס"א):

הנהגות מייבנות
מן [ג] כמו שרגלין להחריב בודו ושמתא ויבואו ביה ס"ה ע"כ: [ד] וכן כתב בס"ה שפסקו הגאונים ע"כ: [ה] פירוש לקבין קמטים שכפניה ס"ה ע"כ: א [ח] כן אירא בחלומרא דירין שהוקש כבוד לכבוד המקום אבל בירושלמי דפיאה א"ר שמעון בן יוחאי גריל כבוד אב ואם שהחמייר בו הכתוב יותר מכבוד המקום שכבוד המקום הוא אומר כבוד את ה' מהונך ואם יתן לך בית תקבע מיוזה ואם יתן לך מלית תקבע בו ציינות ואם יתן לך ממון תעשה מהם צדקה אבל בכבוד אב ואם אין כתוב מהונך שאפילו אין לך כלום אתה צריך לחון ברחים בשבילי ע"כ: ב [ג] מפני שלבו נוטה יותר לכבוד אמו מפני שמשדלחו בדבריה ע"כ: [ג] לפי שלבו ירא יותר בערת אביו ע"כ:

מגדל עז
בו' עד ולא תחמול ולא תכסה עליו. ריש פרק הנזמקין (דף פ"ה): מן מי שנתחייב לבנו שבועה עד סוף הפרק. כשהגאונים והבבאי' פ"ה דהלכות רולא ושמירמ נפס:
פ"ו א כיבוד אב ואם וכו'. עד ומוראם. פרק קמא דקדושין (דף ל') ולשון ספירא איהו כבוד מאכל ומסקה ומלניס ומכסה וממניס ומולא: ב המקלל אביו או אמו וכו' עד לעונש. פ' ארבע מימות (דף נ"ג): הקדים אב לאם בו' עד בין לכבוד. ככריתות פרק המניח אשס מלוי ופרק קמא דקדושין. ג א אחוה מורא בו' עד כבודו מכול. הלל פ"ק דקדושין וצירושלמי דמסכת פאה

קונטרס

הטבע הרוחני

כללים ועיונים ביסודות הטבע הרוחני שקבע הקב"ה בעולמו
ע"פ תורת רבותינו גדולי בעלי המוסר

עוד צירפתי בצדו כמה ענינים
נחוצים ובשם מילואים נקרא,
ובו מבוארים כמה פעמים הדברים
המובאים בקיצור בהטבע הרוחני,
וכן כמה ענינים המסתעפים מהם
קבענו מקומם כאן:

והביאור קראתיו הטבע הרוחני
מלוקט מספרי גדולי בעלי המוסר אשר
מימיהם אנו שותים ומשאר ספרים
בענינים אלו, בלשון צח וקצר למען ירוץ
כל קורא בו, ויוכל כל אחד לחזור על
הדברים בזמן קצר בעזה"י:

גם תחת הטבע הרוחני פתחנו סער רחב נסס שער הציון ובו יאווין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטון
מי ילאו הפנינים האלו, גם לפעמים איזה הערות קצרות אשר לא נכנסו במילואים יקנו מקומן כאן:

שער המבוא

חברתי בעזה"י זעירא דמן חבריא
אורי הכהן פיגור
פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תש"פ לפ"ק

שער המבוא

כל הזכויות שמורות

ע"פ דין תורה ולהבדיל עפ"י החק הבינלאומי
אסור בכל אופן כל הרפסה, צילום והעתקה
אפילו חלקים בשום אמצעי ובשום צורה.
כמוכן שאין לתרגם או לאבסן במחשב או
בכל אמצעי אלקטרוני ואין לעשות כל
שימוש מסחרי בחומר הנדפס.

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

אורי טיגר

רח' משה דוד גאון 11

ירושלים

נייד: 052-7173020

הסכמת מו"ר שר התורה והיראה, פאר הדור והדרו,
חסידא קדישא ופרישא, הרב הדומה למלאך ה', כל רז
לא אניס לי, רב דכולי רבנן, אביהן ורבן של ישראל,
מרן הגאון האדיר

רבי חיים קניבסקי שליט"א

קטצט' ב' חסון פסע'ג
גנה תכאנע יצ'ציו תר'ע אלני סיג' א'ס'א ספ'נו א' א'ו' יצ'ג
כ'כ'ב ת'צ'מ'צ'ים ו'ג'ת ו'כ'נ'ג א'כ'י'כו א'פ'ל'או ת'פ' ג'צ'ו'ל ו'י'כ'ו'ע א'י'כ'ו'ל א'ג'ו'א'ג
ל'ג'צ'ו'ל ת'ג'י'ב ו'א'כ'א'ו'י'כ'ב ח'י'י'ם ק'ני'ב'ס'ק'י

ג'ט' ב'
ת'פ' ה'ר'ב'ע'ו' י'צ'ו'צ'ים ב'ג'ע'י'ס ת'פ'ן א'י'ג'ר א'א'י'ה'ס ס'כ'נ'ג ת'פ' ת'ג'ל'ת' ת'ש'כ'פ'
ו'ח'ו'מ'ו' א'ק'ו'ן נ'ט'ו' א' פ'ל'י'ן ת'ג'א'פ'ס'ט' נ'ט'ו'ת' א'ז'י'ן א'ס'ת'ן א' נ'ט'ו'י'ם א'מ'ל'ע'ג
ת'ג'י'ת' א'ב'ג' א'צ'ע'ק'ו' א'ק'ס'ו' א'י'ת'ו'ס' ק'ו'מ'ו' נ'ט'ו'י' א'י'ת' א'ת'ו'ל'ע'ג' א'כ'י'ס' א'מ'ג'ד א'ת'ו'ל'ע'ג'י'ת'
א'י'ת' ק'ו'מ'ו'י'

פסוק ב'ט'ו' ג'ט'ו'ג'

י'צ'ו'צ'י ב'כ' ד'ה' א'ת'ר' א'צ'ע'ט'ה' א'י'ת' ק'ו'מ'ו'י' ו'כ'כ' א'ת'ו'ר' א'ז'י'ן א'כ'י'ס' ז'ו'י'ס'
ד'ט'ע'מ'ו' א'ת'ן א'מ'ק'ו'ל'ו' א'ז'ל' א'ו'ן ו'י'ו' (א'י' א'ת'ו'ר' א'ז'ע'ק'ו'ל'ו' ח'ג'ב'ו'
י'כ'ו' א'ז'י'ב' א'ת'ו'ל'ע'ג'י'ת' א'כ'י'ס'
ח'י'י'ם ק'ני'ב'ס'ק'י

בהורמנותי דמרן שליט"א הריני מצרף את ההסכמות שניתנו לספרי הקודמים

הקדמה

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר בחר בנו מכל העמים וחיי עולם נטע בתוכנו, והנחילנו תורתו תורת אמת אשר היא חיינו ואורך ימינו ובה נהגה יומם ולילה, טוב לי תורת פיך ^{מאלפי} זהב וכסף וכל חפצים לא ישוו בה, גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה בעוה"ז ובעוה"ב, ואין לנו שיור רק התורה הזאת.

והנה אזכרה ימים מקדם עת זכיתי להסתופף בחצרות ה' בישיבת "מאורות התורה" בראשותו של הגר"נ רגוונצקי שליט"א, לכר מסדרי הישיבה חשקה נפשי גם להעמיק חקר בספרי רבותינו גדולי בעלי המוסר זצ"ל ויבלחט"א, ומצאתי שכולם מתנבאים בסגנון אחד שכשם שיש טבע גשמי כך יש טבע רוחני, וביארו את ענין השכר והעונש ע"פ הטבע הרוחני שקבע הקב"ה בעולמו, בין במצות שבין אדם למקום ובין במצות שבין אדם לחבירו, וכן הרחיבו בענין המחלות הרוחניות שכ' הראשונים (הרמב"ם רפ"ב מדעות ובשמונה פרקים רפ"ג ורבינו יונה בשע"ת ריש שער ד') שכשם שיש לגוף חולי ומדוה כך יש לנפש, אשר נעלמו כליל מידעתינו, ומכלל דבריהם נתבאר עוד הטבע הרוחני שקבע הקב"ה בכח המחשבה והדיבור של האדם והשפעתם על סביבתו, וכן ענין שינוי השם המקרע גזר דינו של אדם, טמטום הלב הנגרם מאכילת מאכלות אסורות, ועוד יסודות רבים המסתעפים מענין הטבע הרוחני, וקבעו בכל זה מסמרות בראיות רבות מהכתובים וממאמרי חז"ל וע"פ המקובל בידם במסורת מרבותיהם קדושי עליון אשר מפיהם אנו חיים, כמבואר דבר דבור על אופניו בגוף חיבור זה.

ואע"פ שענין הטבע הרוחני מבואר בספרי רבותינו גדולי בעלי המוסר בהרחבה, מ"מ עצם המושג עדין לא נתפרסם כראוי לו בהיכלי התורה ובקרב ציבור בני התורה, וממילא גם כל העיקרים היוצאים ממנו אשר הן הן מיסודות הבריאה, ושעל פיהם מתבארת הנהגת הקב"ה בעולמו בדרך פשוטה וברורה, לא רבים יחכמו בהם וראיתי בני עלי' והן מועטין, ואדרבה חסרון ידיעת כללים ויסודות אלו גורמים לשיבוש בדעות והשקפות כפי שהורונו רבותינו זצ"ל. וכשנתכוננתי בדבר ראיתי שעיקר הטעם לזה הוא משום שהדברים באו מפוזרים בספרי רבותינו גדולי בעלי המוסר זצ"ל, פעמים באו בארוכה ופעמים באו בקצרה, ולא נמצא עדין חיבור מסודר שיסכם בקצרה את ענין הטבע הרוחני, כלליו ויסודותיו, ולפיכך שוררת מבוכה בתחום זה.

וע"כ ראיתי ונתון אל לבי כי טוב הדבר לסדר בקצרה ענין זה לזכות בזה את הרבים, וכד הוינא מליא כבר שיבסר לערך נגשתי אל המלאכה זמן זמנים טובא עד שזכיתי לערוך חיבור זה על מתכונתו, ומן השמים הניחו לי מקום להתגדר בו, אלא שנתעכב הדבר למעלה מעשרים שנה מחמת חיבורי האחרים שזיכני השי"ת להוציאם לאור עולם ושאר סיבות, ואע"ג דבמשך השנים כמה הרפתקי עדו עלי' מ"מ בסייעתא דשמיא מופלאה נשתמר בידי עותק יחיד מחיבור זה, וכעת עולה לראשונה על מזבח הדפוס בתוספת נופך לפני ההדפסה, ואילו פיננו מלא שירה כים אין אנחנו מספיקים להודות להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו.

הקדמה

ועיקר דברינו מלוקטים מס' חכמה ומוסר להסבא מקלם זצ"ל, ומס' דעת תורה ודעת חכמה ומוסר להגר"י הלוי ליבוביץ זצ"ל, ומס' אור יהל להגר"ל חסמן זצ"ל, ומס' שעורי דעת להגר"ל בלוך זצ"ל, ומס' משנת רבי אהרן להגר"א קופלר זצ"ל, ומס' מערכי לב להגר"מ שוואב זצ"ל, ומס' לב אליהו להגר"א לופיאן זצ"ל, ומס' אור יחזקאל וממזרח שמש להגר"י לויןשטיין זצ"ל, ומס' שפתי חיים להגר"ח פרידלנדר זצ"ל, ומס' שיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ זצ"ל, ומס' מוסר ודעת וישמרו דעת להגר"ד פוברסקי זצ"ל, ועוד רבים.

* * *

כתב מרן החת"ס זצ"ל (עה"ת פ' בשלח עה"פ ויורהו) זו"ל: **אמנם אומר אני אין שום סגולה בעולם אלא חסרון ידיעתנו בטבעיים, ואילו יגלה הקב"ה לנו סתרי הטבע נדע איך בטבע נכון ומיושר המגנט מושך הברזל, ואילו נדע סתרי מעשי בראשית ומרכבה נדע בטבע איך אוכל חלב יכרת, ואיך ע"ז מעציר הגשמים, ואיך ההולך בחוקיו מתברך, וכן נבין מעמי פרה ושעמנו, הכל בטבע הענין, ע"ש.**

וכן הסביר הגאון רבי ירוחם הלוי ליבוביץ זצ"ל בס' דעת תורה (דברים ח"ב עמ' ל"ט), כי שבר ועונש על המצוות והעבירות אינם כענין צדדי, כענין פרס על טובת הנהגתו או להיפך, שבר ועונש מציאויות הן, מציאויות בעצמן של המצוות או העבירות, כציור כטבע של לחם שמבריא את האדם האוכלו, הנה מעשה האכילה ועצמו של הלחם, לאו שני דברים הם, אלא כך הוא עצם המציאות של הלחם, שבנותנו הלחם בקרבנו הלחם נותן לו חיים, כן הוא הטבע, ע"ש.

והוסיף וכתב בס' דעת חכמה ומוסר ח"א (עמ' ל"ה - ל"ו): **האם אנו מפחדים מ"אוכל חלב ונכרתה" כמו שאנו מפחדים מדברים טבעיים, כגון ארי, גזלן וכדו', הרי שטועים אנו בדמותנו שרק טבע אין לנו, אלא גם תורה אין לנו וכו', שכל הטבע עם כל הנהגותיה וחוקיה, חומר עבירתה והאי אפשרות לשנותה - הכל אינו כי אם רצונו ית', וע"ז מתבררת לאדם אמונה וידיעה מנס נסתר, שבעד אכילת חלב שהוא עבירת תורה, הוא מת בדרך הטבע כמו בעבירת טבע כאכילת סם המות וכדו', מכיון שמתברר לו שגם מיתתו ע"י סם המות גם היא אינה כי אם משום עבירת רצון ה', ע"ש.**

וכבר כתב מרן הקה"י זצ"ל בס' חיי עולם ח"ב (פ"ח בהערה) ובס' קריינא דאיגרתא ח"א (סי' ד"ש): **ונצייר בעצמנו, אילו הי' ברור כבירור גמור שכל המחלל שבת בדאורייתא או בדרכנן מצמיח לו מיד סרטן רח"ל בגופו, כמה הי' חרד על חשש חילול שבת, ולא הי' סומך כלל וכלל על כל מאן דהוא אשר מקלו יגיד לו לומר מותר לך. ואם בשביל סכנה של חיי העוה"ז החולף הי' חרד כ"כ, על אחת כמה וכמה שיחדד האדם על גידול סרטן של חייבי בריתות וסקילה, על סרטן של "דינו כעובד ע"ז", על סרטן של הרחרורי כפירה רח"ל, אשר כל זה קשור בחילול שבת קודש, שהשבת היא האות המקשרת אותנו בקשר ידידות לאבינו שבשמים, כמש"כ (שמות לא, יג) כי אות היא וכו', ע"ש. [ועי' בס']**

הקדמה

אשכבתי דרבי ח"א (עמ' פ"ג) דמי שמעיין בס' חיי עולם ח"ב ורואה מש"כ בענין זהירות בשמירת שבת, שהמיקל בה צריך לתאר שעיי"ז רח"ל מתחיל סרטן ה' ישמרנו, וראה את מרן הקה"י זצ"ל, יודע שאצלו זה הי' מציאות ממש ולא סתם משל, אצלו זה הי' יותר חמור מסרטן רח"ל, פחד ואימה ממש פחד מות. וע"ע שם (עמ' רע"ג) וח"ב (עמ' קמ"ט).

ועוד מצינו שכתב בזה הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל בס' לב אליהו ח"א (עמ' קמ"ט): יסוד מוסד בעונשי החטא, וכן להיפך במידה טובה המרובה, כי מפי עליון לא תצא הרעות והטוב (איכה ג, לח), אלא הטובה באה מאליה על עושי הטובה, והרעה באה מאליה על עושי הרעה, וכענין שנא' (ירמ' ב, יט) תייסרך רעתך ומושבותיך תוכיחך נאום ה'. ולא תפרש כאשר מורגל בפי ההמון שאם אדם עושה רצון ה' נותן לו הקב"ה שכר, ואם עובר על רצונו מענישו, אלא כאשר הי' מורגל בפי אדמו"ר הגרש"ז מקלם ז"ל כי שכר ורצון ה' אחד הוא, וכן להיפך ח"ו, ע"ש.

גם הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל בס' משנת רבי אהרן ח"ב (עמ' מ"ט) כתב: עונש החטא אינו דבר צדדי נפרד ממעשה החטא, אלא דהחטא עצמו מעניש, דהעונש מונח בטבע מציאות החטא, וכמו שאמר ר' חנינא בן דוסא (ברכות לג, א) אין הערוד ממית אלא החטא ממית, וכן הוא בכל העונשין, דכן הוא טבע הדברים, וכשעשה אדם מעשה חטא, בזה נוצר הכח הרוחני שהוא המעניש אותו, ע"ש.

ובדברים האלה כתב הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בס' אור יחזקאל (יראה ומוסר עמ' קכ"ז): אחת הסיבות העיקריות מדוע איננו מתייראים וחוששים מהחטא, כי אין אנו מבינים נכונה מהותו של חטא, מביטים על החטא כמעשה האסור שאסור לנו לעשותו, והמעמיק יותר מבין שעצם החטא הוא כח הרע המשחית את הנפש, כשם שמחלה מזיקה ומחליאה את הגוף, ע"ש.

ומרן שליט"א בס' ארחות יושר (סי' י"ג עמ' מ"ו) כתב בשם הסה"ק כי העבירה והעונש אינן דברים נפרדים, אלא העבירות שהקב"ה הזהיר עליהן ברא בטבען שהן כמו סם המות לגוף ולנפש, והם משחיתים והורסים ושורפין את הגוף ואת הנפש, וזהו הענין שאפי' שוגג צריך כפרה כי העבירה אש היא עד אברון תאכל וכאילו אכל סם המות, וחסד ה' הוא שעיי הקרבן נמחק העבירה, ומצינו בפוסקים שאף באונס העבירה מטמטמת לבו (אא"כ הי' מחויב לעשות כן מצד פקו"ג שאז זכות המצוה תגן עליו שלא יזיק לו), כי כך ברא הקב"ה בטבע שהעבירה היא אש שורפת כמו נחש ועקרב, ע"ש.

והגאון רבי גדלי' איזמן זצ"ל בס' גידולי מוסר (אלול עמ' ע"ו) כתב: כך מתבטאין חז"ל על הרגשתם של שלמי ישראל בחטא, ואפי' בשוגג, מעשה בר' אלעזר שהי' יושב על המיטה ונוכר שס"ת מונח עליה, ונשמט וישב ע"ג קרקע, ודומה כמי שהכישו נחש (מנחות לב, ב). מציאות של חטא אצל השלמים היא כמו הכשת נחש, יע"ש.

הקדמה

ועוד מצינו למרן החפץ חיים זצ"ל (חפץ חיים עה"ת עמ' קס"ד) שכתב: וישער נא האדם בנפשו, אם אחזה אש בקורות ביתו בלילה, ואיש אחד דפק בחלוננו ויעירהו משנתו ויזרזהו להמלט על נפשו חיש מהר, כלום יענה ויאמר כי מתבייש הוא להראות החוצה בלבוש לילה, ועליו ללבוש מקודם את בגדיו, הלא לכסיל ופתי יחשב. כן יחשוב האדם, כי עונש כרת הוא אש אוכלה, ומוטב לו להקרא שוטה כל ימיו ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום, ע"ש.

ובאותו הסגנון כתב הגאון רבי יעקב גיימן זצ"ל בס' דרכי מוסר (עמ' ק"ח): מצינו ברמב"ם (פ"י מכלאים הכ"ט) שאם אדם מצא שעמזנו בבגדיו פושטו, ואפי' באמצע השוק, שאל אחד, איך אפשר לדרוש מאדם שיבוז עצמו כ"כ ויפשוט את בגדיו באמצע השוק. והתשובה, הדבר הוא פשוט, אם אדם הנמצא בשוק בין אנשים לאלפים והנה הוא רואה שאחזה האש בבגדיו, האם ימנע מלפשוט את בגדיו מחמת הבזיון שיש לו מהאנשים, ודאי שלא, כי האש אוחת בו. חז"ל הרגישו כי כל חטא הוא אש לאדם, וא"כ אם הוא לובש שעמזנו ואת אומרת שאש דולקת בבגדיו, ולכן צריך הוא לפשוט את בגדיו אפי' בשוק, ע"ש.

ועמש"כ מרן שליט"א בסו"ס טעמא דקרא (בהנהגות והוראות ממרן החזו"א אות כ"ט): הקפיד מאד שלא יעברו בין ב' נשים, ושאשה לא תעבור בין ב' אנשים, ולאחת שאמרה שקשה לה לזוהר בזה אמר לה וכי לתוך האש היית נכנסת (ועי' פסחים קי"א א' והוריות י"ג ב').

* * *

אוצר החכמה

חיובא רמיא עלי להכיר טובה לאכסני' של תורה, הלא היא מערכת "אליבא דהלכתא" ולעומד בראשה הרה"ג יהודה הלל שליט"א, שע"י ישיבת "אהבת שלום" בנשיאות הגאון רבי יעקב הלל שליט"א, שעשאני אחיעזר ואחיסמך בעריכת הגליון הנפלא "אליבא דהלכתא", וחלק נכבד מחיבור זה נכתב ביני עמודי דילי, יה"ר שיוסיף אומץ כיד ה' הטובה עליו לזכות את הרבים בהגברת חיילים לתורה וליראה ע"פ דרך ישראל סבא להגדיל תורה ולהאדירה לאורך ימים ושנות חיים.

ברכה בפני עצמה עלי לקבוע לדי"ג כרע כאח לי הרה"ג מנחם דוד קניבסקי שליט"א אשר מיום הכירי אותו לא זזה ידי מתוך ידו, וסייע בידי סיוע אחר סיוע בכל שלבי עריכת חיבור זה ממסד ועד טפחות, וכמה יגיעות יגע בעשר אצבעותיו ע"מ שיצא חיבור זה לאור עולם על הצד הטוב ביותר. יה"ר שימלא הקב"ה כל משאלות לבו לטובה ולברכה בזה ובבא, ויזכה להמשיך ולשקוד כל ימיו על דלתות תוה"ק מתוך נחת והרחבה לאורך ימים ושנות חיים אכי"ר.

כמו"כ אני אברך ולי נאה לברך את ידי"ג הג"ר גדלי' הוניגסברג שליט"א רב דק"ק "שונה הלכות" שסייע בידי בכל כחו להגיש חיבור זה לפני מרן שליט"א, ואתו

הקדמה

עמו ידי"ג האהובים והנעימים הרה"ג ארי' קניבסקי שליט"א והרה"ג ישראל מאיר וולך שליט"א העומדים לימיני תמידין כסדרן לסייעני בכל דבר קטן כגדול בטוב לבב ובנפש חפצה כיד ה' הטובה עליהם, יה"ר שיתברכו ממעון הברכות ויפוצו מעיינותיהם חוצה, ובכל אשר יעשו ישכילו ויצליחו אבי"ר.

ואחרון אחרון חביב, הברכה אחת היא למרנא ורבנא פאר דורינו ונזר תפארתינו שר התורה והיראה מו"ר מרן הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א, שזה לי שנים

רבות שאני זוכה לחסות בצל תורתו ויראתו, ותמיד כאב את בן מקרבני ומרעיפני מידו הרחבה טללי אהבה וחיבה בחסד ולא בזכות, וגם טרח לעבור על חלקים רבים מחיבור זה והסכים לצרף הסכמתו לדברים, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, ואפי' יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב אפי' כטיפה מן הים מעוצם קדושתו וצדקותו וגאונותו של מרן שליט"א, אשר מוסר נפשו פשוטו כמשמעו למען הכלל והפרט ברוחניות ובגשמיות, וכאב אוהב ורחמן טורח להעמידם בקרן אורה בהבנה אמיתית בסוגיא ובהלכה, בעצה נכונה ובהשקפה טהורה, ונתקיים בו אמרם ז"ל (רפ"ו דאבות) כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, וכן אמרם ז"ל (מו"ק ט"ז ב') כל העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ, וכבר זכו רוב ככל בני התורה שבדורינו כבר עשרות שנים לגדול על ברכיו ולהתבסם מתורתו, אשרי הדור שככה לו ואשרינו שזכינו.

אשר על כן לא נצרכה אלא לברכה - ברכת כהן הדיוט, היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבנותם, ויה"ר שירפאהו הקב"ה למרן שליט"א רפואה שלימה מן השמים לרמ"ח איבריו ושם"ה גידיו למען יאריך ימים על ממלכתו ממלכת התורה מאן מלכי רבנן, ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור, וימשיך להפיץ מעיינות תורתו חוצה ולהנהיגנו ביראתו הקודמת לחכמתו ובעיניו הצופיות למרחוק לאורך ימים ושנות חיים בבריאות איתנה ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

* * *

ובצאתי את הקודש אפרוש כפי לפני נורא עלילה, יה"ר שתאיר עיני במאור תורתך ושלא תצא תקלה מתח"י, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ושלא תמוש התורה מפינו ומפי זרעינו עד עולם, ונהי' אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה מעתה ועד עולם.

אורי הכהן שיגר

פרק א' - יסודות הטבע הרוחני

א (א) כשם שיש טבע גשמי (ב) כך יש טבע רוחני, וחסרה לנו הידיעה כי (ג) * עניני רוחניות הם המציאות האמיתית:

מילואים

* עניני רוחניות הם המציאות האמיתית. עמ"כ כפנים סק"ג דמנות ועצירות נותנים רוח ממש שאפשר להרגישו בחוש, וע"י כס' מערכי לב ח"א (עמ' קנ"ד) שכ': שמעתי ממך הגאון ר' ברוך צער זצ"ל שהי' מהלך עם אחד מרבותיו בדרך, וכשהגיע זמן תפילה רצה להכנס להתפלל באיזה מערה, אולם רבו פסק שאסור להתפלל כאן. המלווים חיפשו אולי יש שם דבר מטונף ולא מצאו כלום, עד שחפרו בקרקע ומצאו שטמון שם כלם. לאחר שהשליכו אותו, פסק רבו עכשיו מותר. מי שזוהר תמיד בתפלתו קונה חוש של זהירות, ע"ש. וכע"ז כ' בס' ארחות חסידך (עמ' 193): דרכם של תלמידי ישיבת קאמניץ הייתה ללוות את רבם ראש הישיבה ר' ברוך צער ליבוביץ זצ"ל בדרך לשיבתו ובחזרתו ממנה. פעם אחת ליווהו בדרך שני בחורים, ובהיותם שקועים בשיעורו סטו ממסלולם הרגיל. לפתע הפסיק ר' ברוך צער את הילוכו ופנה ללכת מדרך אחרת. לשאלתם מדוע משנה דרכו, ענה ריח רחנה וסרחון נוראי עולה באפי. אחר שנפרד מהם בציח, ניגשו מיד לאותו מקום לחפש את מקורו של אותו סרחון שרבים חש והס לא. אחר חיפוש קצר מצאו ציח תיפלה עומד על חילו, מוסתר בין העצים. אכן, אולי הי' מוסתר מעין בשר, אך לא מעיני רוחו הקדושה של רבם, ע"ש. ובס' אור אלחנן ח"ב (עמ' 193):

הטבע הרוחני

א (א) כשם שיש טבע גשמי כך יש טבע רוחני. (א) ואמרו חז"ל (ברכות נח, א) מלכותא דארעא עיני מלכותא דרקיעא, ויש בו רמז גם לבי' טבעים הללו, (ב) וכן אמרי' בגמ' (קידושין מ, ב) ר"א בר"ש אומר לפי שהעולם נידון אחר רצונו והיחיד נידון אחר רצונו, עשה מנחה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנא' (קהלת ט, יח) וטוטא אחד יאבד טובה הרבה, בשביל חטא יחיד שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. ורבים שואלים וכי טובי' חטא וזיגוד מנגיד, ומה אשמנת כל העולם כולו אם חטא יחיד זה, אלא כשם שיש טבע גשמי כך יש טבע רוחני, וכבר המשילו חז"ל במדרש (ויק"ר פ"ד סי' ו') משל לאחד שקדח חור בספינה וכו', להורות כי בכל אדם יחיד בחטא יחידי לחסור תחת קיום הרוחני בעולם, ולהדיחם בשטף מים רבים מאביהם שבשמים, וזהו וטוטא אחד יאבד טובה הרבה, וכן להיפך במדה טובה עשה מנחה אחת אשריו שהכריע עצמו וכל העולם לכף זכות, שסתם הפירצה והגיל הספינה כולה: (ב) כך יש טבע רוחני.

(ג) והטבע הרוחני פועל ממש בטבע העולם, ומציאותי לא פחות (אע"פ שאין לנו את החושים לקלוט זאת) מהטבע הגשמי והטבעי הנראה לעינינו, ועוד יותר ממנו, ולכן מנחה אינה משהו רוחני בעלמא כ"א מנחות קיימת בעולם, וכן להיפך עבירה רח"ל [וע"י לק' סקי"ט]: (ג) עניני רוחניות הם המציאות האמיתית. (ד) כתיב (בראשית כה, כג) ויתרוללו הבנים בקרבה, וברש"י רבותיו (ב"ר פס"ג סי' ו') דרשוהו לשון ריבה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רך ומפרכס לנאת, עוברת על פתחי ע"ו עשו מפרכס לנאת. צעינינו הרי זו עובדה תמוהה לכאן, וכל זה מחמת שאין לנו נותנים ממש צעיני רוחניות. אדם לריך להבין כי עניני רוחניות הם מציאותיים והם ממשיים, הרבה הרבה יותר מאשר עניני גשמיים. הנה עובדי ימים ומדבריות יש איתם תמיד כלי המצפן, אשר בלעדיו אינם זויס ממקומם, זה המצפן מורה להם הדרך בה ילכו. טבע הכלי הזה הוא כי תמיד הוא מטה דוקא ללד הצפון, ומזה יודע האדם תמיד מקומו איפה הוא. טבע זה המתכת נפלא ונורא מאד, כי לא תוכל לסובבו בשום אופן ללד אחר, ובאזיה לך שהוא שמעמידהו, הנה תיכף יתהפך ויפנה דוקא ללד הצפון. כן ודאי הם הענינים ברוחניות. קדושה מלד עמס טבעה הנה סגולה היא שתמיד היא נוטה ללד הקדושה. יעקב רך זהו כח רוחני טבעי חזק הרבה יותר מטבע של המצפן, וכן עשו מפרכס לנאת זהו כח נטי' ללד צפון מלד טבע כחות הטומאה. אדם ההולך בשוק יראה ויווכח איך שהוא אסור בחבלים, הוא רואה ומציט פעם ללד זה ופעם ללד זה, דומה האדם כי זה רק הצטה בעלמא, בלי מכיון כלל, כאילו שאין לו שום חפץ בפעולותיו אלה. אמנם

שער הציון

(א) הגר"ש שווארדון זצ"ל בר"ס דעת תורה או"ח ח"ה במאמר ההכנה והתשובה עמ' 6: (ב) אור יהל ח"ג עמ' קפ"ג: (ג) חכמה ומוסר ח"א עמ' רנ"ה, ועמ"כ כבוד יחזקאל יראה ומוסר עמ' קט"ז וקכ"ה, וממרח שמש דברים עמ' ק"ב: (ד) דעת תורה בראשית עמ' קס"ג. ובס' אור אלחנן ח"א עמ' ס"ג כ' בשם הגר"א וסרמון זצ"ל: בדרך שהטביע הקב"ה ללורך קיום העולם בצע"ח תחושה אינסטינקטיבית להרגיש במצב קשי נפשו ולהזהר מפניהם, כגון שה שמרגיש בקרבת האב העלול לטורפו, ואילו יזור אחר שאינו מועמד לטרף לא ירגיש בו, כך גם הטביע את החכמה ביחסי הכחות שבין הטומאה והקדושה, אשר לרות המה זו לו. לך הקדושה מרגיש תמיד אינסטינקטיבית כשהטומאה אורבת לו, כי הסכנה קרובה ויש להיזהר. אדם לדיק, קדוש, נר נשמתו מאותה לו כי יש טומאה בשטת, ומרגיש כי לך להיזהר מפניה ואיך יכולים להתגבר עליה, גם אם מעולם לא ראה את פני המנחות צעינים צעירות. ובס' אשכנזי' דרבי ח"ב עמ' ק"ח כ': בימים הראשונים של מחלתו של מרן הקה"י זצ"ל, הבהילו אליו את גדולי הרופאים. היו ציינים שלא רצה להסתכל עליהם ולא סבל את קרבתם. על אף שהי' שריו בתרומה עמוקה וכמעט ללא הכרה, כשנגע בו רופא או מטפל שאינם שומרי תורה המנער וטבע שיעזבוהו. הקדושה אינה סובלת נוכחות של טומאה. וע"ע שם ח"א עמ' מ"ז וח"ב עמ' קמ"ח, דמרן הקה"י זצ"ל גם במיטת חוליו נזהר שלא להשתמש באנשים טמאים, ואמר שאינו יכול שיסתובבו אליו ויגעו בו, הגיהנם הולך איתם:

צעולם חלל חסרון ידיעתו צטצעיים ואלו יגלה
 הקצ"ה לנו סתרי הטצע נדע ח"ך צטצע נכון ומיושר
 המאגאנע"ע מושך הברזל, ואלו נדע סתרי מעשי
 צראשית ומרכבה נדע צטצע ח"ך אוכל חלצ יכרת
 וא"ך ע"ז מעליר הגשמים וא"ך הכולך צחקיו
 מתצרך הכל צטצע הענין וכן נבין טעמי פרה ושעטת,
 והנה הראבו הקצ"ה ע"ן מר וחס המות להמתיק
 המים המרים והוא לכאורה סגולה היפוך הטצע
 שוב הורהו הקצ"ה ולימדו טצע הע"ן וטצע המים
 בהמה ויוצן כי כך הוא צטצע טע"ן הזה ימתיק
 המים ולא צנס וסגולה חלל שדרכי חלקינו נסחרה
 ממנו צטצעי הצרוחיס אשר תחת ידינו מכ"ש
 צמלותיו ושכר מלותיו שהוא גבוה מעל גבוה, ע"כ
 שם שם לו חק ומשפט למדו מה שנראה צעיניך חק
 צלי טעם הוא משפט ויושר, ע"כ תלמד מזה לשמור
 כל מלותיו וחקיו ולא תהרהר אחר טעמייהם כי נטו
 מטגלותי לא חדע, וגם כל המחלה אשר שמתי צמלרים
 לא חשים עליך כי אני ה' רופאיך חעפ"י שאינו
 מוצן צטצע ח"ך ע"י האזנה למלותיו חנלל מכל
 מחלה מ"מ כך הוא כר"ל. [תקל"א] *

ח"כ ראו להם לנשים לשורר עכ"פ על מפלת מלרים,
 זביינו ותען להם מרים למלאכי השרת, צמה שסידרה
 שירה נשים על מפלת מלרים סוס ורוכצו רמה צים
 ולא על ישועתן של ישראל שזה ה"י צזכותן כ"ל
 יממילא קצלו מלאכי השרת תשובתם. [תקפ"ז].

מה נשחה וגו' ושם נסכו ויאמר חס שמוע השמע
 וגו', כ' צח"ה [צשער הצטחון פרק ד'] מוסר
 לצני חדם שאינם מיחלים לחסדי ה' וקונים עושר
 ונכסים שלא ציושר ואלו היו ממתינים וסוצלים
 היו מתפרנסים ע"י סיועת ה' ציושר ואושר כמשל
 הכולך עיף ולמח צמדצר ומוליה מים סרוחים ומלותים
 ושותה צלמחו, ומיד חח"ז מוליה מעין מי מתוקים
 ומטער על שמילח צטנו צמים סרוחים, וזה ה"כ
 הנסיון צכחן שטמדו צנסיון כי למחו מאד ומלחו
 מים מרים וה"י ראו שימלאו צטנס מהם עכ"פ חך
 הם צטחו כי סוף יזמין הקצ"ה מים מתוקים ונחחרע
 על המרים ששתינו, ע"כ חמרו למשה מה נשחה
 הנשחה חלו או נמתין כאשר חח"כ צחילים מלחו
 י"צ מעינות מים מתוקים, עכ"פ סצלו ולא מלחו
 צטנס ממים המרים, ע"כ חמר חס שמוע השמע
 צקול ה' והישר צעיניו חעשה פירמצ"ן צשם המדוש
 זה משה ומתן עם צני חדם, והאזנת למלותיו כמ"ש
 [צח"ה צשער הפרישות] צתוך הדברים שמדצר עם
 צ"ח, לצו פונה חל חלקיו והיינו והישר צעיניו
 חעשה משה ומתן וצתוך זה והאזנת למלותיו שיהי
 לצך פונה לעצודת ה', ושמרת כל חקיו חק לישנא
 דמזוני כמו [ירמ"י ה'] חקות קליר תשמור [ע"י
 צילה ע"ז]. ותמתין עד צח חקיו מן השמים ולא
 חמכה ליקח לעלמך מי מרים, כל המחלה אשר
 שמתי צמלרים לא צמלריים חלל צמלרים ישראל שלא
 היה להם כח הסצל ומיכרו הקן חותו לא חשים
 עליך חלל חסכול ותמתין עד צוח ישועת ה' וחז
 חני רופאיך צכל עת. [תקל"ו].

ויורהו ה' ע"ן ולא כתוב ויראהו חלל ויורהו משמע
 שלמד חותו טצע הע"ן לרפאות המים וחז"ל
 חמרו שה"י הרדופני סס המות וריפח צדצר הממית
 עיין כל זה צרמצ"ן, שם שם לו חק ומשפט ויאמר
 חס שמוע וגו' כי חני ה' רופאיך, י"ל כך הנה יש
 סגולות שאינם צטצע ונלחו כל חכמי לצ ח"ך
 המאגאנע"ע מושך הברזל וכן כמה ענינים שהם
 סגולה ולא צטצע, וכ' רמצ"ן [צראשית י"ז ח', ור"פ
 וארא וס"פ צח] כן כל יעודי חורה הם סגולה כי
 חינו צטצע שאם יעע"ז ועלר השמים חס צחוקותי
 חלכו יחצרכו כך וכך ואוכל חלצ יכרת ויקלרו ימיו
 חלל הכל סגולה, והנה כן מלות צעלמס כגון פרה
 חדומה ושעטת חוקי וסגולות ולא יוצן ענינם וחפץ
 חצורח צהם — חמנס חומר חני חין שום סגולה

ויאמר חס שמוע השמע, נ"ל שהוא הצטחה חס
 שמוע תקבל עליך לשמוע אז חני מצטיחך
 כי השמע לקול ה"ח כי יעזרך ה' והישר צעיניו
 חעשה כי לא יחונה לצדיק כל חון ורגלי חסידיו
 ישמור. [תקל"ז].

כל המחלה אשר שמתי צמלרים לא חשים חליך כי
 חני ה' רופאיך, י"ל דצחוכחה כתי
 והצחתי מורך צלצצס ורדף חתכס קול ענה נדף
 וחס כי הוא קללה מ"מ יחפך צמהרה לצרבה כי
 ע"י המורך הם לוטקים ונענים ויושיעם ה' והכפך
 עינש המלרים כי צבי ה' חוזק וכוצד צלצס ולא
 נתירחו ונאצדו, והיינו דחמר כל המחלה אשר שמתי
 צמלרים שהוא החוזק והכוצד לא חשים עליך כ"ח
 עינשך הוא הכפך ממחלה מלרי וע"ז חני ה' רופאיך.
 [תקס"ג; וע"י דרח"ס דף קט"ו עור צ'].

כל המחלה אשר שמתי צמלרים לא חשים עליך כי
 חני ה' רופאיך וכ' רמצ"ן דמדיוקה משמע שאם
 לא ישמעו לקול ה' יושמו ח"ו מחלת מלרים כדכתי
 צחוכחה והשיצ ה' צך כל מדוי מלרים וגו', והקשה
 שם רמצ"ן ח"כ מה צטחון הוא זה שיחמר לעצדו
 חס חעצדיני ולא חמרה צי לא חמיתך צמות תחלוחיס,
 ולפע"ד חלוק חרצה יש כי צמלרים הושמו המחלחות
 לנקמה, ולרוב הנקמה חמר חני ה' ולא חשליח צעלמי
 חנקום צרשעי חללו, משח"כ צחוכחה נחמרו ע"ד
 רפואה כמשל לאחד שהכח צנו של מלך והלך המלך

וְנֶהְיִים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, וְיִהְיֶה חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם:

וחשבון הוא שמחשבין עמו בחשבון כמה מהחלקים יש לו במעשיו של חבירו, וכמו שנתבאר.

ויהא חלקנו עמהם:

(הנצי"ב) מכתב.

ב"ה למכריא תוב"ב.

אחד שה' נודע לאדם גדול מאחיו. מכר חצי זכויותיו ומצותיו בסך גדול עשרים ושנים אלף רוביל, לאיש עשיר הולך בתומו וחפץ במצוותיו מאד, וקיבל המוכר מחצית הכסף ועד ששילם מחצית השני, הלך לחכם גדול ושאל בחלום, והשיבו לו, כי אותו המוכר אינו מצויין למעלה כ"כ ואינו אלא כא' מישראל, ואחר ששמע אותו עשיר כזה, ביקש לחזור בו ותבע מעות שנתן, והמוכר תובע הציו השני. והגיעו לשאול הדין עם מי, וגם אם עיקר הקנין הוא דבר שיש בו ממש. וה' יאיר עיני.

ראשית דבר. המוכר הראה לדעת כי אינו אדם הגון במכרו שכר הרוחני בבצע כסף, כמדתו של עשו שמכר את בכורה שלו, ובזה אותו הכתוב וכתוב ויבו עשו את הבכורה, ולא משום שמכר במחיר נזיד עדשים, שהרי פי' הרשב"ם שמכר לו בכסף שויו, אלא שקיים הקנין במאכל עדשים, ומ"מ קרא אותו הכתוב ויבו, דמי שדעתו יפה ומשכיל על דבר, מבין כי אין לרוחני ערך כלל למכור בכל הון שבעולם, ומכ"ש ליקח בצע עבור חלק עוה"ב. והרי בתענית (דף כ"ה) איתא דרחב"ד בעני' הגדול נתנו לו איזה דבר מחלקו בעוה"ב והשתדל להחזיר. ובש"ר (פנ"ב) איתא בזה כי הרעישא אשת רחב"ד ע"ז הרבה. ומכ"ש למכור בשאט נפש כבוד אלהים להתענג על ה' בעוה"ב עבור עינג הגוף בעוה"נ.

דאיתמר כנוונא דא ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה כו' אלא עיקרא דארעא בני נשא אינון כו'. עוד בזה ע"פ פסוק ויאמר ה' לנת. וז"ל ת"ח אינון חייבי עלמא גרמו לכל בריין לחבלא אורחיהו כמה דאינון מחבלין כו'. ומ"מ, שאלה הגמרא שפיר, אם אדם הטא בהמה מה הטאה דכל מעשיו גרם האדם לה לא מעצמה והיא עשתה כטבעה.

ולפי"ז מוכן היטב בסכרא, הא דאמרו זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן וכו', כיון דכל אדם עושה במעשיו טבע שניה לזולתו להיות גם חבירו טבעו נמשך קצת למעשיו, ונמצא לכל אחד יש ג"כ חלק במעשה חבירו, דהרשע בחטאו מגביר התשוקה להרע עד שמגיע קצת ממנו גם להצדיק, וכשהצדיק נכשל לפעמים באיזו חטא הרי יש להרשע חלק גדול בזה החטא והוא היה בעוכריו, יען כי הוא הגביר בו התשוקה, ויכול להיות לפעמים שיהיה לו חלק גדול בהחטא יותר מהצדיק שעשה. ולהצדיק הרי מענישים על חטאו בעולם הזה כדי שיהיה נשאר נקי לעוה"ב, ולהרשע הרי אין מענישים לו בעוה"ז כלל, הרי נשאר על הרשע חלקו בחטאו של הצדיק כגיהנם. וכן להיפך הצדיק יש לו חלק גדול במעשים טובים של הרשע, דע"י שהצדיק הגביר התשוקה להטוב נמשך ממנו זו התשוקה קצת גם להרשע ועושה לפעמים טוב, ולהרשע הרי משלמים לו עבור הטוב שעשה בעוה"ז וכמאמר הכתוב ומשלם לשונאיו אל פניו ולהצדיק הרי שמור הטוב לעוה"ב, וזהו שאמרו זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו כגן עדן ובהרשע הוא להיפך.

ובזה יתפרש המשנה באבות, וע"כ אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכבר חקרו מהו דין ומהו חשבון ולמה חלקו המשנה לשנים, רק דהם שתי בחינות דדין הוא על מעשים שעשה בעצמו

רוחני עבור עונג גשמי, אין זה אלא מדור המתאוננים, כאמור. כל זה דברנו על מחשבותיו ועסקיו של אותו האיש המוכר.

ועתה נבוא לגוף השאלה, אם יש בזה איזה ממשות בקנין או לא. ומתחלה נוח לי לבאר הבדל בין שכר הרוחני של תורה לשכר של מצות, ואח"כ נבוא לענין שאנו מדברים. והנה איתא בפסחים (דף נ"ג) בהא דאיבעי להו תודום איש רומי גברא רבא הוי או בעל אגרופין וקפשיט מדתניא את זו דרש תודום איש רומי מה ראו חמ"ז שמסרו עצמן לכבשן האש למדו ק"ז מצפרדעים כו'. ר' יוסי בר אבין אמר מטיל מלאי לכים של ת"ח הוי דאר"י כל המטיל מלא לכים של ת"ח זוכה ויושב בישיבה ש"מ שנא' כי בצל החכמה בצל הכסף. וקשה לי הא כמו שמוכיח דלאו בעל אגרופין הוי מדדרש, ה"נ יש להוכיח שלא הוי עשיר בעלמא ונדיב, דמה לעשיר הדיוט לדרוש ברבים אלא ודאי אדם גדול הוי.

אלא מתחלה יש להבין מה העלה ר"י במה שאמר כל המטיל מלאי כו', הלא משנתנו היא במכות פ"א דכמו דמסייע לעוברי עבירה מקבל עונש של עוברי עבירה כך מדה טובה של מסייע לעושי מצוה בעושה מצוה. אלא צ"ל שאין דמיון שכר מצוה לשכר תורה. ואם שאין לנו מו"ט בתענוגי עוה"ב, מכ"מ יש לנו להמטיל לשכר המלוכה למי שזוכה לשכר. ויש שני מיני זכויות, אחד מי שעושה איזה תיקון במדינה שראה המלך לאשרו במתנה כראות עיני המלך באיזה אות הכבוד לכבודו. והשני מי שמתכשר במלחמה הרבה, ה"ז המלך מרימו למעלת שרי הצבא, ואין שני הזכויות שוין, דזכות הראשון הכל יכולין לקבל אותו הכבוד וא"צ להוסיף השתדלות שיהא יכול לקבל שכרו, משא"כ זכות השני אין כל אדם יכול לקבלו, שהרי שר הצבא נדרש להיות מלומד ובעל עצה ותבונה ובאסיפת שרי הצבא

הרי זה דומה למי שכבד אותו המלך באות הכבוד והוא מכרו לאחר, הרי ביזה בזה כבוד המלך וראוי לעונש. כך המוכר עונג רוחני של עולם הבא עבור תענוג גשמי, עליו הכתוב צווח בספר במדבר בשעה שהמתאוננים בקשו בשר וזכרו את התענוג שהיה להם במצרים בגשמיות, ולא הרגישו בעונג הרוחני שהיה להם במדבר בגלוי שכינה, ואמר ה' עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים, משמעו שמאסתם עונג הרוחני במה שה' בקרבכם בהיותכם במדבר, מה שרחוקים היו מזה במצרים, ואתם אומרים למה זה יצאנו ממצרים. ואותו התרעומת חלה על אותו איש שמאם בעונג עוה"ב ומכרו בעונג גשמי בבצע כסף, ודאי ראוי לעונש, ואין בו מדה של אדם המעלה.

ולא תקשה, מהא דאיתא בסוטה (דף כ"א) דשמעון אחי עזרי' ויוחנן דבי נשיאה מכרו חצי שכר למודם בתורה עבור שהיו מפרנסם. שאני התם, שמכרו כדי שיהיו יכולים לעסוק בתורה. וכבר שנינו באבות יפה שעה אחת בתורה ומעש"ט בעוה"ז יותר מכל חיי עוה"ב. וכל כך אהבו את התורה עד שלא בקשו גם שכרה בשלימות בעוה"ב, רק להתענג על ה' במלחמתה של תורה. והלל ושבנא, כשאמר שבנא להלל נערוב ונפלוג היו ג"כ כדי שיהא הלל עוסק בתורה בדעתא צילותא. אבל הלל היה שקידתו כ"כ עד שלא היה עניו הגדול מפריע אותו מתורתו, כדאיתא במס' יומא (דף ל"ה), מש"ה לא נתרצה, משא"כ שמעון ויוחנן הנ"ל ידעו בעצמם כי אם יהיו בדאגת הפרנסה יפריע אותם מלימודם, וכדאי' בעירובין (דף מ"ה) דאמרי אבוי ורבא דאי היה להם טרדה קלה לא היו שונין כ"כ. מש"ה נתרצו לוותר על עונג רוחני בעוה"ב כדי שיתעסקו בתורה בשקידה, ואשרי חלקם. משא"כ למכור עונג

הגדת ראשי ישיבת וואלאז'ין

ע"ב) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל לת"ח עין לא ראתה וגו'. והדעת נותן ע"ז שהמסובין ויושבין עם המלך לא ישיבתו של זה דומה לישיבתו של זה.

מעשה נבא לענין דידן. דאפילו נעלה עה"ד שאפשר למכור שכר מצוה. א"א למכור שכר תורה, שהרי אם יבא על שכרו ישבע קלון מכבוד בישיבה ש"מ. ותו, וכי אפשר להעלות עה"ד שאם יכבד המלך לעשות אותו איש שהראה גבורה ועצה במלחמה לשר הצבא, והוא ימכור אותו זכות לאחר, הלא המלך אינו חפץ ביקרו של הקונה כלל, ואינו חפץ שיהא יושב באסיפת השרים. וכמו כן אי אפשר בשום אופן להעלות עה"ד למכור שכר מלחמתה של תורה. וממילא בנ"ד שמכר מחצה של כל שכרו, ואותו שכר תורתו לא נמכר, ממילא בטל כל המקח.

ואין לנו לחקור, אלא במי שמוכר שכר מצוה ביחוד, אם יש בזה ממש או לא. שהרי אם נתן המלך אות הכבוד של זהב לאחד, ה"ז יכול למוכרו אע"ג שהוא חוטא בזה שביזה את המלך, מ"מ ממוכרו ממכר. וא"כ היה מקום לומר שמכירת שכר מצוה אפשר הוא קיים אע"ג שראוי להעניש ע"ז.

אבל באמת אין בזה הקנין שום חלות ושעבוד כלל מכמה טעמים. חדא שהרי הוא דבר שלא בא לעולם. ואפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אין הקנין חל אלא לאחר שבא לעולם, כדאיתא בב"מ (דף ס"ו:) המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא בא לעולם יכול לחזור בו, משבא לעולם אין יכול לחזור בו דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר שיהי' המכר חל משבא בעולם וכאן אפילו לא חזר עד מותו, ואח"כ חל חלקו בעוה"ב שוב אין המכר חל לאחר מיתתו, כדאיתא בב"ב (דף קלה:) שאין מכר ומתנה

להתיישב באיזה ענין נחויץ וכל אחד מהוה דעתו לפני המלך. ומי שהוא באמת אדם פשוט ואם יעלה לגרם מעלת שר הצבא, ובאסיפת השרים הוא יושב ודומם הלא ישבע קלון מכבוד, וא"כ אין יכול לקבל שכרו ולהתענג עליו, אלא מה עושה המלך ברצונו, מתחלה נותן אותו האיש, למקום למוד בני שרי הצבא עד שהוא מתבשר לכך, ואם שמכ"מ אין מדרגתו גבוה כשאר שרי הצבא, מכ"מ יכול לשבת בשבת תחכמוני עם השרים וגם הוא יחזה דבר מצער.

כך מעין זה, הבדל שכר מצות משכר תורה. דשכר מצות הוא כעין זכות איש מדיני. וכל ישראל יכולין לקבלו. משא"כ **שכר תורה הוא יושב בישיבה של מעלה ומי שאינו ראוי לכך אינו אפשר לקבל זה העונג הרוחני**, ומה הקב"ה עושה מאציל עליו עוד בחייו איזה כח למוד, עד שלא ישבע קלון בהיותו לאחר מותו יושב בישיבה של מעלה.

וכ"ז העלה ר"י דהמטיל מלאי לכיס של ת"ח זוכה ויושב בישיבה ש"מ כו'. מעתה תודום האף שלא היה אדם גדול בתורה מכ"מ האציל לו הקב"ה בחייו דבר מצער לדרוש ק"ו מצפרדעים, כדי שלא יהא בוש בישיבה של מעלה בעוה"ב. וכ"ז בארנו בהרחב דבר (בס' במדבר כ"א) עה"פ באר חפרוה שרים כרוה נדיבי עם במחוקק במשענותם. ולא עוד, אלא אפילו לאחר שהעלה ר' יוחנן דהמטיל מלאי לכיס של ת"ח זוכה ויושב כו', מכ"מ אינו דומה למסייע לעושי מצוה. דשם תנן שיהא שכרו כעושה מצוה דומיא דמסייע לעוברי עבירה שהעד השלישי מסייע לעדים הראשונים ועונשם שוה, ומוזה למדנו במכש"כ שכר מסייע לעושי מצוה שיהא שכרו שוה לעושה מצוה. משא"כ מסייע לת"ח שילמדו אע"ג שזוכה ויושב בישיבה של מעלה מכ"מ אינו שוה לת"ח עצמו כמו שאמר ר' יוחנן עצמו בברכות (דף ל"ד

המצוה שהוא ימול, ובא אחר ומלו, להרא"ש א"צ לשלם י' זהובים, שהרי האב בעצמו לא רצה למול, והקונה לא זכה כלום. וכ"כ השלטי גבורים פ' כה"ד בשם הרא"ש. אבל לדעת שה"ג פ' החובל אינו כן, אלא כ"ז שלא חזר המוכר קנה הלוקח. וא"כ חייב התופס לשלם לו. ופליגי בפ' הכתוב וימכור את בכורתו ליעקב, ואח"כ אמר לו השבעה לי. ובאמת לא היה חל קנין הבכורה כלל לא בנכסים דהוי דבר שלא בא לעולם. ולא במעלת הבכורה שהוא קנין דברים בעלמא. לשיטת שלטי הגבורים הוי מ"מ קנין אם לא יחזור בו, ומש"ה השביעו שלא יחזור בו. אבל להרא"ש לא מהני קנין כלל. וכבר נשאל הריב"ש (בס"י שכ"ח) שראה השואל בשם הרא"ש דהמקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע על ככה שקנה הקונה ואפילו מת המקנה המקח קיים. וראיתו ממכירת הבכורה כו' והשיב הריב"ש דלאו הרא"ש חתום עלה ע"ש. והא דמכירת בכורה, הוא משום שקודם הדבור היה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

נחזור לענין, דפליגי במכירת המצוות, היינו שמוכר זכותו שעליו שהוא יעשה, אבל אם כבר נעשה והוא מוכר השכר, ומכ"ש אם לא עשה הקונה בעצמו מה שעליו לעשות על פי זכותו פשיטא דמכירת השכר בעוה"ב אינו אלא דברים בטלים. תדע שהרי אי מרד ותוהה על הראשונות קמפסיד שכר מעשיו, כדאי בקידושין (ספ"א). ואי נימא דמכר מהני ללוקח למיקני שכר המוכר, אמאי מפסיד במאי שתהי המוכר. ולומר דבאמת לא מהני במאי דתהי, זו גרע מהקודמת, וכי אפשר לומר דאי שיעבד חלקו לאדם, דלא מהני מדה של הקב"ה להפסיד שכר התוהה עה"ר, אלא ודאי דכל ענין המכירה בשכר, דברים בטלים המה לכו"ע.

ולא דמי לאות המלך שאם עבר ומכרו מכור, דשכר מצוות אינו אלא טבע הבריאה, כמו טבע הרפואות שאינו צריך ידיעת הרופא

לאחר מיתה כפרשב"ם בד"ה ואיזו הוא כו' שהרי אין כה לאדם ליתן מקודם לכן, דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה, ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחר שמת ונקבר.

שנית, שהרי אין בזה אלא קנין דברים מה שאין בה ממשות. וכמו מוכר אויר הבית שאין בזה כלום, כדאיתא בב"ב (דף קמ"ז) ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה כו' לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זו לפלוני וידור בו. ובריש מס' ב"ב איתא וכי קנו מידו מאי הוי הא קנין דברים בעלמא הוא. ומוזה הטעם קי"ל ביו"ד (סי' רס"ד ס"א) שא"א למכור זכות חיוב מצוה. היינו שאם יש לו בן למול או ששחט וחל עליו מצות כה"ד, א"א למכור אותו הזכות לאחר אלא א"כ נשבע שיתן לו הזכות א"א לחזור בו. לאפוקי מדעת שלטי הגבורים ב"ק פ' החובל שכתב דאדם יכול למכור המצות שלו ויעלו לאיש הקונה דהא יש להם ערך עשרה זהובים לאחד. מיהו נראה דוקא מועיל הקנין במצוה שעתידי לעשות [פי' א"כ מוכר לו זכות מעשה המצוה וממילא יגיע לו שכרה] אבל לא במצוה שעשה [פי' דשכרה לבד ודאי א"א למכור. ומכ"ש אם מכר לו המצוה שיעשה והקונה לא עשה בעצמו ודאי הפסיד לעצמו]. ואנן קי"ל כהרא"ש דא"א למכור זכות המצוה ג"כ. וגם השלטי גבורים הנ"ל מודה דיכול המוכר לחזור שאינו אלא קנין דברים, אלא דס"ל דכ"ז שלא חזר בו המוכר הוי קנין אע"ג דלא נתפס בקנין. ומחלוקת ישנה היא בפ' הגמ' ב"מ (דף ס"ז) בהא דאם תפס לא מפקין מיניה, אם משום דהוי קנין כ"ז שלא חזר ביה, או משום דידע ומחיל. וכבר הובא שני דעות בחו"מ (סי' ס"ז סי"ז, ובס"י קכ"ז סכ"ב בהגהת הרמ"א והש"ך סקצ"ד).

והנ"מ בין שיטת הרא"ש ובין שיטת שלטי הגבורים לענין אם מכר אבי הילד למוהל זכות

הגדת ראשי ישיבת וואלאז'ין

הַרְחֵמֶן הוּא יִזְכְּנוּ לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מַלְכוּ וְעֵשָׂה חֶסֶד לַמְּשִׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֵשָׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו

המצאת פרנסה שלו ודאי אין לו ענין. ונוסף דבר דמש"ה לא נאמר זה הדין אלא בעוסק בתורה ולא בשארי מצוות, שיתנה עמו שהוא ימציא לו מצוה שלא הי' אפשר לקיימו בתנאי שיחלוק עמו בשכר. דבשאר מצוה אפילו לא יתנה עמו כבר שנינו (במכות פ"א) שהמסייע לבעלי מצוות כעושה המצוה. משא"כ מלימוד תורה כבר בארנו לעיל על פי ג' ברכות (דף לד) שאין המסייע ללמוד דומה ללומד עצמו, בזה מהני תנאי שיחלוק עמו בשות. ובאמת מורידין מעט את כבוד העוסק בתורה ומגביהין כבוד המסייע לו עד שישבו יחדיו בישיבה של מעלה ויתענגו מזיו השכינה. וכבר מצינו דוגמא לדבר בעוה"ז בתענית (דף כ"ב) דמיעטו בכבוד רבא מעונג שלמא ממתיתבתא דרקיעא כראוי למעלת רבא משום דמיגן אכולי כרכא. הי"נ בשביל שהתנה עם המסייעו והעלהו יותר מן הראוי לו משפילין לו בכדי שיהי' שוין בישיבתם. וה' יאיר עינינו ויזכנו למה שעין לא ראתה.

לימות המשיח: (בשם רבינו חיים מוואלאז'ין) אמר, שכך יהיה ביאת המשיח. היינו, כמו שהוא יושב בחדרו יחידי ולומד, תכנס הרבנית פתאום, ותאמר, אי חיים! אתה יושב פה ולומד? הלא משיח בא! אז יתבהל וירוק ג' פעמים ויאמר לה מי הגיד לך, ותאמר לי, צא החוצה וראה כי לא נשארו אף הטף בערש בעיר כי כולם יצאו לקראת משיח.

ולחיי העולם הבא: (רבינו חיים מוואלאז'ין) אמרו רז"ל, "כל ישראל יש להם

אם קיבל את הרפואה או לא, כך המצוות עושות שלהן בלי גורת ה', כדאיתא ברבה ר"פ ראה. משא"כ שכר מלוכה אינו אלא בידיעת המלך ונותן. והכי מפורש במדרש תהלים (קל"ב) ענין העונשין שהוא משל לרופא שהזהיר לחולה כו' ע"ש באריכות. **והיינו דאיתא בירושלמי (שקלים פ"ה) ובבב"ר (פ' תולדות) אר"ח כל האומר הקב"ה ותרן יוותרו מייעוהי. פ' כמו שהאוכל דבר המזיק אין ביד הרופא לוותר על מה שלא נזחר באזהרתו ושלא יכאב לו. כך א"א לוותר על עונש החטא. והא דתשובה מהני, אינו ויתור, אלא הוא רפואה המועיל לאותו סם המות. והיינו דכתיב ושב ורפא לו. ובהרחב דבר ס' דברים (ל"ב ו') בארנו בזה מאמר חנה וזו נתכנו עלילות ע"ש. ובהעמק דבר ס' ויקרא (ר"פ בחקותי) בארנו מאמר הגמ' ע"ז (דף ג') ראה ויתר גוים שאין אוה"ע מקבלין שכר כמצווה ועושה אלא כאינו מצווה ועושה. ושם עוד בד"ה ת"ר אם בחקותי אין אם אלא לשון בקשה כו' ע"ש. הא מיהא ברור ששכר ועונש הוא חקות שמים יארץ כמו טבע סם החיים וסם המות. וא"כ לא שייך למכור רפואה שנתן הרופא לאותו חולה לאדם שאין לו אותו מחלה ויש לו מחלה אחרת.**

אחר שכן, יש לנו לבאר הא דאיתא בהגהת רמ"א יו"ד (סי' רמ"ו) דאפשר להתנות עם חברו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר, דדוקא במה שממציא לו מנוחה שיהי' יכול לעסוק בתורה, וכמו שבארנו לעיל הא דשמעון אחי עזרי' ויוחנן דבי רבי, אבל מה שכבר למד והי' מה שילמוד בלי

(ספר 'בית אבות', אבות פ"ו מ"ז) כתב, "וכאשר ראינו בעינינו אצל ד"ז הגר"א ז"ל מוולנא, אף שלא נהנה מעניני העולם הזה כלל, והיה מצער עצמו על שלא נהנה בשבת מהעונג, ועם כל זה האריך ימים בטוב וכו' וגם ראינו בעינינו באדוני זקני הגאון רבי אברהם ז"ל בעל המחבר ספר 'מעלות התורה', אף שהיה רחוק מכל עניני עולם הזה בתכלית הריחוק, עד שאמר עליו אחיו, הוא דו"ז הגר"א ז"ל מוולנא, שהוא נשמה בלא גוף, ועם כל זה האריך ימים באהבת התורה בחשק גדול יותר משמונים שנה, ושמעתי מפיו הקדוש שהיה שמח מאוד באהבת התורה בשמחה נפלאה, ואמר, אלו חי אני אלף אלפי שנים לא הייתי מספיק להודות לו על כל רגע שנותן לי חיים שאוכל להדבק בתורתו, והיה אומר שמגודל חלישות כחי איני יודע מאין נמשך החיות שלי, רק שאני יודע שרוב השמחה וגודל התענוג מעמל התורה היא המקיימת אותי בחיים".

רבי יוחנן אם יתן איש את כל ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוזו לו".

וכל ספר 'מעלות התורה' שכתב רבי אברהם אחי הגר"א זצ"ל הוא לעורר את האהבה והחשק ללימוד התורה הקדושה, וכמו שכתב שם בהקדמתו, "להעיר את הקורא מתרדמת הזמן, ולקרב לבו בדביקות התורה הקדושה", וכן סיים ספרו, "ועתה אהובי בני, אף שמעט מזעיר מה שחדשתי בזה הספר, ממה שלקטתי מספרים, ומדברי קדמונינו ז"ל אף על פי כן לא ימוש הספר הזה מפיכם, ואל ילוזו מנגד עיניכם. שלא חברתי אלא למזכרת, לפי שבדורות הללו חס ושלום כמעט שנשתכחה תורה. בכך תראו על כל פנים לחזור הספר הזה לכל הפחות פעם אחת בחדש, להגדיל בלבבכם חשק התורה ואהבתה מאד, ללמוד וללמד לשמור ולעשות". ונכדו רבי שלמה זלמן ב"ר אליהו ב"ר אברהם זצ"ל

כי מה שלומדים בעצלות כל היום יכולים ללמוד בזריזות בכמה שעות

ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה. אלמא העצבות והעצלות הן היפוכן של השמחה. וכן כתב רבינו בחיי ב'כד הקמח' (ערך שמחה), "כי הצדיקים שלוחי ה' יתברך, זריזין לעבוד את ה' יתברך בשמחה, וכן מצינו המאור הגדול שהוא רץ ומתנועע בגלגלו, שכל תנועותיו בזריזות ועבודתו בשמחה, והוא שכתוב (תהילים יט) 'והוא כחתן יוצא מחופתו וגו' ובתפלת יוצר, שמחים בצאתם וששים כבואם".

וכתב השל"ה בשער האותיות (אות ז, זריזות), "במעלות המדות כתב וזה לשונו, דעו בני כי מעלת הזריזות היא מידה חשובה, לפי שמתחילת ברייתו של אדם לא נברא אלא להיות זריז במעשיו ובדרכיו, כמו שנאמר 'ויהי האדם

רבינו ב'רוח חיים', בקניני התורה (פ"ו מ"ה), בקנין ה'שמחה', כתב: "כי הלומד בשמחה בשעה אחת [ילמוד] יותר הרבה ממה שילמוד בכמה שעות בעצבות", ע"ש. (ובנוס"א: "כי הלומד בשמחה שעה, אף ילמוד יותר משש שעות בעצלות"). וכאן כתב רבינו דמה שלומדים בעצלות כל היום יכולים ללמוד בזריזות בכמה שעות. ומבואר, דהזריזות היא השמחה, והעצלות היא העצבות. והלומד בשמחה ובזריזות יספיק בשעה אחת הרבה יותר ממה שאחר לומד בעצבות ובעצלות זמן רב.

וכן מצינו בכמה דוכתי דהזריזות והשמחה חד הן. ברמב"ם (פ"ז מיסוה"ת ה"ד) כתב, 'שאיין הנבואה שורה לא מתוך עצבות

קדושין דף כח

ס פ ר

מעלות התורה

אוצר החכמה

בו ידובר

גדולות ונוראות שבח תהלות מעלות התורה ולומדיה

מלוקט

מש"ס בבלי וירושלמי, ספרא, ספרי, מכילתא, גם מאמרי זוה"ק המדברים
מגדל מעלתה ויקרת חין ערכה, להלהיב הלבבות של אחב"י, ללמוד וללמד,
לשמור ולעשות.

אשר אסף וצבר

הגאון אדמו"ר אברהם מוילנא זצ"ל

אחיו של הגאון המפורסם רשכב"ה החסיד איש אלקים

מורנו ורבנו אליהו [הגר"א] מוילנא זצ"ל

אוצר החכמה

הוצאה חדשה ומתוקנת

לתועלת כל מבקשי ה' ותורתו הקדושה

יוצא לאור על ידי

הועד להרמת קרן התורה

ברוקלין, ניו-יארק

הודפס מאתר אוצר החכמה

מנחם אב תשל"ח

מעלות התורה / אברהם בן שלמה זלמן (עמוד 1) {726077}

הקדמת הרב המחבר זללה"ה

להיות שהארכתי בביאור על המשנה ח' פ"ג דיומא בעניני וידויין, שכל עיקר התשובה נכלל בזה המשנה ואין רצוני להאריך בזה. מפני שעיקר התשובה מפורש יצא מפי הראשונים ז"ל וגם בפסוקי תנ"ך מפורש הרבה מזה. רק מפני שמצינו, שכל עיקר וגדרי התשובה והתחלתה היא התורה שנתעלה, כמאמר רז"ל: ^{הוא הדין} תורה מביאה לידי זהירות וכו' (עבודה זרה כ') כמ"ש בפנים וכמ"ש הוזה"ק (פ' אמור פט:) וזה לשונו: מאן דרחיק מאורייתא רחיק מקב"ה. וגם אי-אפשר לבוא לשום מעלה או מדה טובה או שום דבר יראה רק על ידי התורה, שעל ידה יכיר גודל העוון ויתעורר לשוב כמ"ש קין: גדול עוני מנשוא (בראשית ד', י"ג), ואז בא לידי התשובה ובפרט בדורות הללו, שכל אריכת הגלות הוא על ידי ביטול תורה ר"ל, ואין הגליות מתכנסות אלא בזכות התורה כדאיתא בגמרא (ב"ב ח. ועי' ויק"ר פ"ז). וכל צרות הבאות עלינו הוא רק מחמת ביטול תורה, כמבואר בווה"ק על הפסוק: נרפים אתם נרפים וגומר (שמות ה', י"ז), ויבואר זה בפנים. גם התורה מכפרת על כל העוונות כמבואר בגמ' וווה"ק בכמה מקומות.

ובפרט בדורות הללו, אשר המזגים חלושי דעות ומהנמנע לקיים תשובת המשקל על פי סגופים המבוארים בדברי קדמונינו ז"ל, כמו על ליצנות אחת מחוייבים להתענות ק"כ תעניות ועל כעס אחר — קנ"א, ועל דבור חול אחד בבית הכנסת — מ' יום. ואם יחי' אדם אלף שנים פעמיים לא יספיק לו להתענות על כל פרטי עוונותיו. ומה יעשו איזובי קיר כמונו, חלושי הטבע. ודומה לזה שאמרו הגזלנין ומלוי ברכית אין מקבלין מהם, כדי שלא ינעל דלת בפניהם (ב"ק, צ"ד). והובא שם מעשה על זה, ע"ש. על כן אין לנו אלא להתעורר בתורה, וזאת התורה היא לנו לעולה למנחה ולחטאת וכו', כמבואר בדברי האר"י ז"ל ובפרט כי רבו משובותינו ועוון ביטול תורה על כולנה. ואף מי שנגע יראת ה' בלבו ורצונו לעשות תשובה, עושה מן הטפל עיקר, היינו: תעניות וסיגופים, ואינו חושש על העיקר, היינו — התורה.

^{הוא הדין}

על כן הנחתי ידי בחיבורי זה בדברים הללו. ורק רצוני
לבאר פה כפי מיעוט שכלי מעלת התורה כפי הנמצא בכתובים
ובמאמרי רז"ל ובזוה"ק בשום שכל להבין והיו לאחדים בידו להעיר
לב הקורא מתרדמת הזמן ולקרב לבו בדביקות תוה"ק, בכדי
שיבוא על ידי זה לתשובה שלימה ולכל מעלות הרוממות
ולהנהגות טובות וישרות, על זה סדרתי ספרי לעדת מי מנה.

